GHEORGHE GEANTĂ

ETERNA REGĂSIRE

Editura SCRIBUL

Coperta: Nicolae Truță
Tehnoredactare computerizată: TIPO-SCRIBUL S.R.L.
Versiune electronică: GEORGE GEANTĂ
Machetare: ELENA SMEDESCU
Tipar executat la: TIPO-SCRIBUL S.R.L.

Din partea autorului

Autorul precizează că întâmplările din această scriere sunt reale. Pe alocuri, ele sunt impregnate cu elemente de ficțiune din dorința de a accentua vicisitudinile vremurilor prin care a fost sortit să treacă țăranul român.

Numele eroilor, reali sau imaginari, sunt de împrumut și orice asemănare cu personaje în viață este întâmplătoare.

Mulțumesc familiei Dobra, colegilor și prietenilor care m-au sprijinit și încurajat în această scriere.

Mulțumesc domnului profesor universitar doctor Virgil Constantinescu, de la care am învățat că în viața fiecăruia dintre noi și în viața socială nimic nu e banal, nimic nu e fapt divers. E pur și simplu VIAȚĂ - cu bucurii, tristeți, vise, speranțe, cu dușmani și prieteni, cu ură și iubire... Tot de la domnia sa am învățat că acolo, pe ulița satului este și va fi ETERNA REGĂSIRE.

Mi-am permis să pun în fața scrierii mele ca motto câteva versuri ale marelui poet Marin Sorescu. Ne naștem, trecem prin viață, cu bune, cu rele și pentru fiecare există un loc pentru regăsirea de sine. Pentru mine acesta nu poate fi decât satul românesc, păstrătorul pentru eternitate a valorilor morale și spirituale ale neamului.

"Curge lumea pe deasupra mea;
Așa privind în sus
Am străbătut cea mai mare parte
Din ea"
Marin Sorescu

Dedic această scriere fiilor mei,
George și Adrian

Tudor Nițu se trezi, după obicei, când nu trecuse cu mult de cinci. Era ora lui de sculare, că era zi de lucru sau zi liberă. Dormea puțin, cam trei, patru ceasuri pe noapte. Insomniile sale îi atrăsese antipatia colegilor de delegații, nevoiți să împartă cu el o cameră de hotel. De fiecare dată făcea eforturi să nu le deranjeze somnul molcom de dimineață, împănat cu sforăituri sacadate, poate și cu vise.

Deschise fereastra și răcoarea dimineții de octombrie îl înfiora. Își aprinse o țigare și privi îngândurat în negura nopții spre sfârșite. Ploaia morocănoasă ce numai contenea de câteva zile îi stârni îngrijorarea la drumul lung, monoton și obositor la care urma să pornească. Nu de mult, la serviciu, primise o scrisoare și adresa de pe plic, scrisă cu litere de-o șchioapă, în tuș negru, vădea caracterul ei oficial. Era de la primarul din satul său natal, care îl invita la sărbătorile, devenite o modă, a fiilor satului. Oare cine își adusese aminte de el, Tudor al lu' Marin, al lu' Șule, copilul firav, spălăcit și mucos, plecat din sat de peste patruzeci de ani? Cine aflase că el, băiatul molâu și nătăfleț ajunsese ceva "mare", pe la un minister, bun acum de fălit satul cu el? Cine dorea să-l arate lumii cu degetul, ca pe un învingător și să-1 gratuleze cu "ia uitați ce au ajuns pleașovenii noștri"?

Nu-i plăceau sindrofiile și le evita pe cât posibil, chiar și aniversările de familie le trăia cu discreție. Tot la fel, nu agrea vestimentația șlaifată și purta destul de rar, la ocazii, cravate, un "gâtlegău" inutil, cum obișnuia să spună.

Se îmbrăca de regulă mai sportiv, mai lejer, întotdeauna curat, îngrijit, proaspăt bărbierit și pomădat cu un "after shave" de calitate. Este adevărat, îl avantaja și fizicul și nu arăta nici pe departe ca un bărbat în prag de cincizeci de ani. Potrivit de înalt, suplu, dar cu o musculatură bine conturată, avea o alură sportivă. De altfel nu rareori era întrebat dacă a făcut lupte sau alt sport apropiat.

Scrisoarea primarului l-a tulburat, l-a întors cu decenii în urmă, i-a insuflat o stare de nostalgie și amintirile copilăriei l-au copleșit. Nu-i plăceau sindrofiile, nu-i plăcea festivismul și mai ales nu-i plăcea "să iasă-n față". Ceva însă, dincolo de el, l-a făcut să nu stea mult pe gânduri și a doua zi a confirmat, printr-o telegramă, participarea. Soția, ingineră la un institut de cercetări, plecase cu băieții, George și Adrian, la mare. Și el era în concediu, mai avea însă ceva treburi la slujbă, ceva treburi acasă, să pună tapet, să vopsească tocăria.

Plecat de copil din sat, umblat pe la oraș, pe la școli înalte, învârtindu-se prin lumea VIP-urilor, rămăsese de fapt tot un țăran, un neadaptat la lumea mondenă și cosmopolită a marelui oraș. Cartierele stil italian, de blocuri, scorojite și îngrămădite unul peste altul, mizeria din jur îl stresa, îl depersonaliza. Citise cândva despre mulțimea însingurată și acceptase ideea că solidaritatea umană, relațiile firești între semeni scad proporțional cu creșterea locuitorilor unei comunități. Folosea de aceea orice prilej de a evada, de a ieși în natură, de a fi el cu el.

Mergea deseori la pescuit, în locuri îndepărtate și izolate. De pește nici vorbă, dar era singur, departe de tumultul urbei, departe de cerințele slujbei de zi cu zi, care îl făcea să aparțină mai mult altora decât sieși. Scăpa, efemer de "smile"-ul profesional, de impunerile statutului său de funcționar public. Visa la o căsuță, undeva la țară, cu ronduri de flori, cu porumbei și păsări de curte. Nu era nevoia de avere, de îmbogățire, credea de altfel că unui om

nu-i trebuie prea multe să fie fericit. Din păcate, visurile sale nu erau și ale Irinei, soția sa, fată de oraș, mai pragmatică, mai realistă. Băieții, născuți și crescuți tot la oraș, aparțineau cu totul unei alte generații, desprinsă mult în timp de cea a lui, poate mai mult decât timpul calendaristic.

Își aranjase de seara "bătrâna" sa "Dacie" și spera ca măcar de data aceasta să nu-i facă pocinoage.

Își făcu o cafea tare, fără zahăr și o omletă cu "oltenești". Verifică cu meticulozitate aragazul, robinetele de la baie și bucătărie, să fie bine închise. Era și acesta un obicei al său despre care citise că ar fi apanajul celor cu personalități accentuate, la care totul era studiat, gândit și făcut în detalii exagerate.

Coborî în parcarea de lângă bloc și își aranjă cu grijă pe bancheta din spate a mașinii un costum gri închis, înfășurat într-o folie de plastic. Trebuia doar să arate și el ca un domn, să nu zică satul că nu este și el cineva, vorba aceea, haina face pe om.

Se luminase deja, dar ploaia nu mai contenea. Porni fără probleme, la cheie. Orașul mai dormea încă, străzile erau pustii și în scurt timp se găsea pe autostradă. Balansarea ritmică a ștergătoarelor de parbriz mai atenua ceva din monotonia drumului. La radio, melodii vesele, intercalate cu știri diverse, și bune și rele, se doreau a-l introduce pe ascultător în cotidian, după noaptea ce abia se pierduse în zi. Conducea prudent, fără grabă, avea timp, dar și reflexele erau încă nedezmorțite.

Ajunse la kilometrul 20 și la intersecția cu un drum local, o femeie zgribulită, sub o umbrelă multicoloră, îi făcu semn. Nu obișnuia să ia persoane la ocazie dar, acum, se bucură, mai avea cu cine să schimbe o vorbă. Opri și deschise portiera:

- Bună ziua, mă luați, vă rog frumos, până la Caracal?

- Cu plăcere, dar nu ajung acolo, vă pot lăsa la Drăgănești.

- E foarte bine și așa, vă mulțumesc.

Îi plăcea să studieze oamenii, chestie legată de profesia sa. Mergea uneori, la o bere, la o terasă și privea strada, cu furnicarul de oameni, cu dute-vino al ei perpetuu. Încerca să ghicească vârsta, profesia, ocupația, uneori chiar și gândurile celor care se perindeau ca pe un ecran, prin fața sa. La serviciu intuia nu de puține ori ce vroia să-i spună un șef sau altcineva.

Privi discret la însoțitoarea sa de ocazie. Înaltă, în jur de unu șaptezeci, suplă, păr lung, puțin creț, puțin platinat, un ten fin, lăptos înspre palid, ochi migdalați, o frunte înaltă frumos arcuită, naș ușor în vânt și buze senzuale. Un sacou bej peste care flutura o eșarfă în aceeași nuanță și blue-jeans "Maestro", alb-murdar. Toate completate cu aroma plăcută a unui parfum din gama "Oriflame". Să fi avut treizeci, treizeci și cinci de ani. Lui Tudor Nițu îi plăcu aerul distins al femeii din dreapta sa, nu putut totuși să nu remarce pe chipul blajin o umbră de tristețe, specifică celor trecuți și prin clipe nefaste.

Schimbară câteva vorbe convenționale despre vreme, starea proastă a drumului și imprudențele unor parteneri de trafic care rulau cu viteză.

- Sunteți din Drăgănești? întrebă femeia.

- Nu, de la Drăgănești o iau la stânga, spre Turnu, merg aproape de Turnu.

- A, mergeți la țară, la rude sau la vreo nuntă, spuse femeia aruncând o privire spre costumul de haine.

- Într un fel, da, merg la "Fii satului", e la modă acum. Nu am mai fost de mulți, mulți ani pe acolo și sincer să fiu am emoții. Am plecat pe la opt ani, am mai revenit mai târziu, s-au schimbat multe și locurile și oamenii, m-am schimbat și eu, dar tot a rămas ceva în mine. Mă rog, ar fi multe de spus, nu vreau să vă plictisesc. Știți, noi ăștia născuți mai devreme, ajungem la un moment dat să trăim mai mult din amintiri, să blamăm prezentul și să ve-

nerăm trecutul. Aţi auzit vreun bătrân să vorbească urât despre copilăria sau adolescenţa sa, oricât ar fi fost el de necăjit?

- Nu vreţi să-mi vorbiţi despre satul dumneavoastră?

- Adică să vă plictisesc şi să devin ridicol, nu?

- Să spunem că nu este aşa, domnule...

- Tudor Niţu.

- Îmi pare bine, Violeta Dioşteanu. Sincer, îmi place să ascult oamenii. În plus sunt şi de la ţară, de la Călăraşi de Dolj.

- Ce să spun, am plecat din sat prin ‘59. Am totul proaspăt în minte, înregistram tot ce se întâmpla. Este adevărat, cele mai multe nu le înţelegeam, unele le-am priceput mai târziu, altele nu le înţeleg nici acum. Dacă vă plictisesc, să mă întrerupeţi, nici o problemă.

Şi Tudor Niţu îşi începu povestea. O mai făcuse cândva pentru soţie, pentru copii, dar aceştia îl ascultau detaşaţi, reci, pentru ei era ceva străin, neverosimil, ceva ce nu avea legătură cu viaţa lor.

* * *

Satul... pe hărţi, oficial, se chema Pleaşov, dar oamenii mai ales bătrânii, îi spuneau Şopie. Se zice ca ambele denumiri s-ar trage de la un neam de boieri locali, de viţă veche. Mai toţi bărbaţii din spiţa boierească aveau calviţie, erau deci pleşuvi şi de aici, probabil, Pleaşov. Unul din boieri era “şop”, adică şchiop şi beteşugul său a dat numele popular al satului. Cât trăia boierul numele era rostit mai cu fereală, nu se cădea să-ţi râzi de stăpân, de omul care îţi era şi tată şi mamă.

Nu departe de Turnu, în zilele senine, de pe coastă, se zărea malul bulgăresc al Dunării. Aşezat la poale de deal, satul era împresurat, ca într-o potcoavă de apa Sâiului. La nord Saelele, la

miazăzi Râioasa, la răsărit, peste deal, ceva mai departe, Salcia de Teleorman. Spre apus, după un ceas de mers la pas, dai de păduri stufoase și apa molcomă, obosită, a Oltului. Ulițele, puține la număr, largi ca niște bulevarde și drepte, toate dând în "șușaua mare" sau în "linia mare", adică drumul raional. Tata, când vrea el așa, să se fălească față de rubedeniile de Ia Lița, Uda sau Mândra, le întreba superior:

- La voi se vede, mă, de la un cap la altul al satului? Nu se vede, răspundea tot el apăsând cuvintele.

- Cum să se vadă, Marine, îl completa Ion a lu' Bulgaru. Păi ăștia când au făcut satul, întâi au dat cep la butoiul cu vin și pă urmă s-au apucat să facă liniile. Păi cum să iasă ele drepte?

Casele mai mari sau mai mici, mai toate din chirpici, mai puține de cărămidă. Mai erau și de paiantă, că erau călduroase iarna și nu se năruiau la ploaie.

Oamenii, cei mai mulți săraci, cu ceva pământ, cu câteva vite și orătănii pe lângă casă. Se cunoșteau după porecle, a lu' Pește, Meiroșu, Urdărea, Șule, Fusulan, Țivilu... și mai puțin după numele din "biroul populației". Nu plecau din sat decât la cătănie, în rest pe la rudele din satele vecine. Rar, câte unul se aciuia pe la Turnu, sau pe la Roșiori, sau chiar mai departe. Și dacă se întorcea în sat, tot cârpit și tot rebegit, nu era de fală.

Casa în care m-am născut, într-o dimineață ploioasă de toamnă, nu se deosebea de celelalte. Mică, din chirpici, calupi din pământ amestecat cu pleavă, uscați la soare. De afară se intra la ogeac sau vatră, adică bucătăria de vară și de iarnă. Într-un colț, vatra cu hornul de fum uriaș, într-unul lăzile pentru mălai și făină, lângă ușă lavița cu vedrele de aramă pentru apă. Se obișnuia ca la măritiș din zestrea fetei să nu lipsească vedrele, întotdeauna două la număr, luate de la țiganii căldărari pe porumb, pe grâu, sau pe altele de ale gurii. Pe seama lor, a vedrelor, trăiau și costorarii,

rudarii din cătunele ascunse în pădurile din lunca Oltului. Ajungeau în sat de două, trei ori pe an și aveau ceva de lucru, spoiau cu metalul alb, ceaune, tigăi și firesc, vedrele. Și tot pe deale gurii. O scară strâmbă da în chepengul podului, garnisit cu vechituri de tot felul, pline de praf și pânze de păianjăn. Din vatră se trecea în odaie, camera de dormit și de "zi", cum s-ar spune. Alții, mai pricopsiți, aveau două odăi, iar una "odaia da bună" sta cu anii nefolosită, în așteptarea unor musafiri ce nu mai veneau. La perete, patul mare de lemn, cu picioarele solid înfipte în podeaua de lut, acoperit cu rogojina lucie, cu cerga de învelit în nopțile răcoroase și căpătâiele umplute cu paie, perinile ce sprijineau ceafa tăbăcită a țăranului teleormănean. Ceva mai încolo, patul "ăl bun", de lemn masiv, cu tăblie și saltea. Deasupra lui, agățată de perete, o oglindă mare, scorojită, cu rama din lemn masiv. Mai era la stânga, icoana, îmbătrânită și ea de vreme, înfățișând un sfânt Gheorghe, luptându-se cu balaurul. Pe peretele de vizavi o pictură naivă pe sticlă, ce arăta stângaci, un ciobănaș păzindu-și câteva oițe. Mai erau, lacra, lada de zestre a mamei, cu macaturi frumos stivuite deasupra și o masă mică și șchioapă. Peste toate trona, impunătoare, soba de paie, prelungită cu plita de tuci. Lângă ușă, un gemuleț, a cărei folosință se simțea mai ales seara. Pusă pe pervazul lui, lampa cu gaz ilumina ambele încăperi. Și mai era ceva deosebit în odaie, un piron, un cui mare, bătut zdravăn în peretele de lângă patul cu rogojină. Și el avea rostul lui. Când începusem să fac primii pași, mama mă lega zdravăn de el cu o față. Așa, ea putea să își vadă de ale ei, prin curte, iar eu nu o deranjam și nici nu veneam de-a dura din pat. În bătătură, curtea casei, ceva acareturi, ceva pomi, gutui, boambe, un dud bătrân în spatele casei, ce își prăvălea coroana peste țigla înverzită de mușchi a acoperișului. Sub fereastră, o grădină cu tufănici de toamnă și mai încolo grădina de zarzavat, în fundul oborului sal-

câmi bătrâni, tugi, cucută, soc, bălării de tot felul. Era jungla mea, locul unde mă ascundeam de dojanele mamei. Tot acolo își protejau și cloțele puii, când vreun erete cu privirea ageră se rotea pe deasupra curții. Spre gardul vecinului, Ion a lu' Fița, se găsea pătulul, mai tot timpul gol, măiestrit împletit din nuiele de alun. Dincolo de gardul de uluci, la poarta mică, era patul, băncuța de lemn nelipsită de la fiecare casă. Avea însemnătatea ei practică, dar mai ales socială. Dacă cineva, vreun sătean, trecea pe linie și te vedea pe bătătură, te saluta, poate te mai întreba ceva, așa din politețe, și își vedea de drum. Știa că ai treburi sau poate nu ai chef de vorbă și te lăsa în plata Domnului. Dacă erai la poartă, pe pat, însemna că le lăsasei încolo de treburi, puteau să mai aștepte, că nu ești întors pe dos, că ești dispus la trăncăneală cu cine s-o găsi. Noi, ăi mici, nu prea stăm locului, deci nici patul nu-l prea rupeam. Băteam ulița în lung și în lat. Se mai întâmpla ca cineva să strige speriat:

- Vine părintele sau vine "doamna", adică învățătoarea.

Atunci intram grăbiți în curți sau ne așezam sfioși pe băncuțe, ca să ne ridicăm timizi să spunem:

- Săru' mâna părinte, când acesta se apropia de noi.

În rest, cu cercul pe linie sau rupându-ne degetele și hainele, bătând o minge de cârpe, meșteșugită de Ion a lu' Oaie. Numai el știa să le facă mari, rotunde și moi. Și nici nu se destrămau ușor. Eu jucam la "becie", în apărare cum s-ar spune, în atac erau ăia marii.

După meci, mergeam la baltă, la Sâi, să dăm praful și nădușeala jos de pe noi. Căutam locuri mai adânci, de unde ne pricopseam și cu vreun pui de râie. Pârâul, deși măricel și curgător, în unele locuri chiar zglobiu, îți producea o iritație de piele, cu broboane mici, roșii și mâncărime usturătoare. Dar nu ne păsa, cum ajungeam acasă, ne frecam cu sare și ne trecea. Ăia marii se

băgau la apă adâncă, în gâldane și înotau voinicește. Scalda lor nu dura mult, că erau alungați de strigătele și înjurăturile zarzavagiilor. Ei adânciseră din loc în loc pârul pentru a-și uda grădinile. Mă uitam întotdeauna cu milă la bieții măgăruși care ore în șir se învârteau în cerc, împingând roata cu cupe mari ce ridicau apa din pârâu. Noi, ne bălăceam în ape mai mici, dar nu ne bucuram prea mult că eram goniți de urletele celor ce "dau" la pește. Nu era casă unde să nu găsești o plasă mică pentru pește. O foloseau mai mult femeile, mai rar bărbații. De ajutor le eram noi, ăștia micii, la bătaie, adică la sperierea peștelui, doar, doar s-or rătăci câțiva prin ochiurile plasei. Era hazliu să vezi ditamai muierile cu poalele sumese și unse cu păcură, să nu se lipească râia. Și se prindea și pește, pitroc mic și argintiu, bun la ciorbă, iar uneori câte un lin, caras sau chiar vreun crap dolofan.

A fost să fie vara aceea una cu arșiță mare, fără pic de ploaie, fără pic de nor. Secaseră fântânile, se pârjolise iarba, se uscaseră câmpurile. Oamenii se scofâlciseră, se închiseseră în ei, erau îngrijorați de ce va fi mâine, ce vor pune pe masă la copii, ce vor da la vite, cum și-or da cotele, cum or plăti "foncierea".

- Ne pedepsește ăl dă sus, Mărine, îi spunea vecinul, Ion a lu' Bulgaru, tatii. S-a-nrăit lumea, s-a făcut a dracului, o să ne mâncăm unii pe alții.

Treceau prin sat paparudele, țigănci tinere și oacheșe, de o frumusețe stranie. Cântau, dansau, invocau cerul să aducă ploaia mult dorită. Și noi, ăștia micii aduceam jertfa noastră celui de sus, să aducă ploaia. Într-una din zile, în zori, câțiva dintre noi am mers pe dealuri după humă "da bună". Întorși în sat, am meșterit o păpușă de lut, un caloian, pe care soarele dogoritor a uscat-o în câteva ceasuri. Între timp, din coajă de lemn, Costel a lu' Fița a încropit un fel de coșciug. Spre înserat, fete și băieți, tăcuți, gravi și apăsați de importanța momentului am început ritualul, cu

păpușa așezată frumos în sicriul improvizat, ornat cu flori și lumânări. Ne-am înșirat unul după altul și cu tot alaiul ne-am îndreptat spre râu. Se jelea, se cânta, se spuneau rugăciuni. Ăia marii, stau pe la porți și ne priveau în tăcere. Ajunși la râu, bocetele se accentuau, unii plângeau de-adevăratelea și sărutau închipuirea de lut. Totul se termină cu coborârea în apa râului a caloianului. Când lumina palidă a lumânărilor se pierdea în josul apei, ne întorceam mâhniți pe la casele noastre și parcă ne simțeam altfel, mai maturi, mai înțelepți. Și parcă nici ăia marii nu ne mai dojeneau și nu ne mai ziceu "bă țâcă". A doua zi o luam de la capăt. Nu făceam bine ochi că mă fluiera Neală lu' Poașcă.

- Bă, a lu' Șuie, ai bă la deal.

Cum puteam să rezist tentației, mai ales că dealul era de o frumusețe aparte. Mă îmbrăcam la repezeală, trăgeam ilicul pe mine, că restul, izmenele și cămașa de cânepă, le aveam de cu seară. Îmi luam pe furiș, să nu vadă mama, un codru de azimă, și tulea, în drum îi strigam și pe Costel a lu' Fița, vecinul. La capătul liniei, începea rusca, drumul abrupt către coamă. În stânga, un perete drept, destul de înalt, golaș, roșiatic, perforat din loc în loc de mici cavități, cuiburi de păsăret, ici-colo câte un pârâiaș sau un izvor. Dinspre coamă cobora nea Ion a lu' Bimbașa, mergând agale pe lângă boi. Roțile carului erau înțepenite cu sania care patina, lăsând dâre lucioase, vineții, în urmă.

- Încotro ai luat-o bă a lu' Șule? ne apostrofează el. Te spun eu la mă-ta, bateți birboanca prin coclauri, ai?

Ne-am îndepărtat în grabă de el, să nu ne mai zică și altele. Ajunși sus, pe coamă, ne-am abătut pe la cetate, poate om da de ceva pe acolo. Ai, altă chinopastă, am dat de moș Florea lu' Coculete, alt cârcotaș. Era cu câteva capre care aveau boturile sângerânde de iarba pârjolită.

- Bună ziua, unchiule, i-am zis noi sfioși.

- Ce e bă moșule cu voi p-aci? O luarăți cu colindatul, așa, pe nemâncate? Tu ești, bă, ăla dășteptu' a lu' Șule? Ai luat premu' cu coroniță, ai? Ia stați voi aci lângă moșul. Deci așa, venirăți pe la cetate.

În sat oamenii numeau "cetate" un dol pe coama a mai înaltă a dealului. De acolo, de sus, puteai privi departe, departe. Ba se vedea spre miazăzi și Dunărea și dincolo la bulgari. Spre apus lucea ca un firicel de borangic apa Oltului, mărginită de paleta verde a pădurilor.

- Cum e unchiule cu cetatea asta? am îndrăznit să întreb.

Moș Florea nu a răspuns imediat. S-a așezat pe ciuci, a scos de la brâu un geac cu tutun și dintr-o foiță gălbejită de ziar și-a încropit o țigare.

- Eeh, cum să fie moșule? Auzii și eu dă la ăi bătrâni. Cică p-aici erau cazaci și ei o făcură. Se băteau cu turcii din raia, de la Turnu. Ba trăgeau cu tunurile până la bulgari, la Nicopole. Când eram eu ca voi găseam p-aci oase de oameni, să le fie țărâna ușoară, ulcele, cărămizi tari ca piatra, chiar și bani d-ăia, cu chipuri de împărați. Cică după niște ploi ca pă vremea lu' Noe s-a surpat dealul și a-ngropat tot.

- De ce n-o dezgroapă unchiule oamenii? Aoleo, câte comori or fi p-aici?!

- Deh, moșule, cică nu e voie, trebuie să lăsăm morții-n pace. Ș-apoi ce să faci, moșule, cu comoara. Astea aduc numai năcazuri. Mai bine să trăim așa cum ne-a lăsat Dumnezeu.

- Știi unchiule, cică și la noi în obor ar fi niște galbeni ascunși. Cică de mult, când era tușa Irina tânără, s-a dus într-o seară la privată și i-a văzut cum joacă. Au venit verii ei de la Segarcea și tot au căutat-o, dar n-au găsit-o.

- Și dacă n-au găsit-o, ce? s-a oțărât moșul. D-aia nu trăiesc ei, acu?

Ne-am mai învârtit ceva timp pe acolo, am adunat niște cioburi de lut și ne-am văzut de drum. Ici, colo, oameni la seceratul grâului. Sus, pe deal, erau loturile, pământ galben, gras, semănat după voia fiecăruia cu porumb, grâu, floarea soarelui. Din loc în loc câte o vie, câte un pâlc de salcâmi bătrâni.

Ne-am oprit lângă un izvor, am scos din sân azima, am mâncat-o în grabă și am băut apă pe săturatelea. Costel a lu' Fița ne-a zis să mergem la Râioasa, după humă vânată. Cam lung drumul, dar se merită. Am ajuns când soarele era la amiază. Am coborât într-o ropină pe fundul căreia șerpuia un pârâiaș. Ne-am bălăcit, am modelat tot felul de închipuiri din humă, care se găsea din belșug și nici nu ne-am dat seama când soarele s-a apropiat de scăpătat. Ne-am grăbit către casă, tăind-o prin scurtături, pline de mărăcinișuri. Într-unul din ele m-am agățat, rupându-mi izmenele și zdrelindu-mi piciorul.

- Prinde-le cu ciulini pe dedesupt, m-a sfătuit Costel a lu' Fița. Așa nu mai vede mă-ta că sunt rupte.

Izmenele făceau parte din ținuta zilnică, de vară, a celor mici, dar și a celor mari. Erau albe, largi, din cânepă sau in, să țină la tăvăleală. Cămașa la fel, peste care se lua ilicul, de lână. Pe cap nelipsita pălărie, ba unii nu lăsau căciula nici în toiul verii. În "picere", cum se spunea, nimic, până da bruma. Iarna, ițarii, din aba, scurta sau cojoaca de oaie, gumari sau opinci pentru încălțat. Aveam și eu unele, din gumă roșie.

Ajuns pe înserat acasă, nimeni nu m-a băgat în seamă. La noi erau Gicu lu' Poașcă și Marin a lu' Curdăsac, amândoi cu muierile. Stau la vatră, în jurul măsuței joase și rotunde, fiecare pe ce se găsea. Într-un castron abureau boabe de porumb fierte, iar tata îi îndemna la o țuică de dudă. Hotărâseră să facă cârdășie la treieratul grâului. Peste câteva zile venea în sat batoza și vaporul. Erau ale lui Franz, un neamț pripășit pe la Lița. Nu sta mult și oamenii

trebuiau să se ajute, s-o scoată la capăt repede. Despre asta discutau bărbații, iar muierile cu ale lor.

-Ați auzit, ghia, dă a lu' Turturică, cică a fugit dă la bărbat, zice Sița lu' Gicu.

- O văzui eu, ghia, ieri acasă, săpa în grădină și cânta. A fugit, da a venit, a bătut-o ta-su și a gonit-o 'napoi, zice mama.

Se mai întâmpla să mai plece câte una de la bărbat, își lua bocceaua cu haine și pleca pe înserat, pe căi lăuntrice, să n-o vadă lumea. Ajunsă la casa părintească n-apuca să deschidă gura, că era toropită de înjurăturile și palmele lui taică-său.

- Grijania mă-tii, mă faci de râs, ai, te săturași de bărbat, ai, ai dat de greu te pomenești?

- Las-o mă, c-o omori, intervenea maică-sa, miloasă.

- Îi ții parte, ai, mama voastră de fleorțe și o lua și pe ea la bumbăceli.

Și tot pe negură tânăra nevastă se întorcea la omul ei.

Pe măsură ce îmbătrâneau, oamenii se mai potoleau, orgoliile se mai toceau și soacrele mai oboseau cu cicăleala nurorilor. De altfel nu era de faimă în sat, nu era respectat și nu era considerat bărbat cel care își bătea nevasta. Adică, erai un om de nimic dacă nu erai în stare să îți conduci casa cu vorbă bună. Vai de capul ei să calce vreo muiere în strâchini. Circuitul informațional, cum s-ar spune, funcționa perfect. Unde mai pui că venea și lăsatul secului, tribunalul moral ad-hoc al satului. Se adunau flăcăii pe dealuri, făceau focuri și începea judecata.

- Ați auzit, bă? striga unul cât îl ținea boșogii.

- Ce să auzim, bă? răspundeau ăilalți de pe coaste

- Ați auzit că a lu' cutare face și drege?

Și începea povestea, de cele mai multe ori ticluită în versuri. Nu era nimic mai rău decât să te strige de "lăsata secului".

Vara acelui an trecuse pe nesimțite și oamenii se pregăteau de

cules. Al porumbului, al florii-soarelui, al viilor, al poamelor... Strugurii dau în pârg și se trecuse la păzitul viilor, mai toate pe deal. De furat, nu fura nimeni, chestia cu păzitul era un prilej de a evada, pentru câteva nopți din constrângerile casei, din convenințele obștei. După puteri fiecare își amenaja foișoare pe lot. Acolo, în foișor, sub cerul liber, înstelat se depănau amintiri, se legau prietenii, se visa, se auzeau cântece în noapte, se primenea sufletul. Era legătura ancestrală a omului cu natura. Ne plăcea și nouă, celor mici, să mergem la păzit. De sus, din foișor, departe, se zărea panglica unei șosele, era "șușeaua dă pă deal" cum îi zicea oamenii. Arar, într-un nor de praf, trecea câte o mașină, poate trei, patru pe zi. Șoseaua aceea misterioasă era pentru noi drumul spre o altă lume, exotică, îndepărtată.

Viile de pe deal au stat la obârșia multor căsătorii. Spre seară, fata, bună de măritiș, avea subit poftă de struguri.

- Mamă, se ruga ea, lasă-mă la vie să iau o coșnită de struguri.

- Ce să iei fată, că e încă aguridă, poate să acrim oala.

Și fata se primenea, își da cu odicolon și cu roș în obraji, de ziceai că merge la horă. Își luă coșnița din cui și o lua grăbită spre deal. Acolo, la vie, o aștepta Mărin, Ion sau Gheorghe și strugurii erau mai buni și mai aromați ca niciodată. Și nu de puține ori Mărin, Ion sau Gheroghe erau de la Saele, de la Râioasa sau chiar de la Uda. Nu trecea mult timp și se auzea că a fugit a lu' Ciulu cu unu de la Saele. Și să te ții scandal și vinovată era biata mamă. Dar lucrurile se aranjau și proaspeții însurăței veneau de mână, spășiți, la părinții fetei, să le ceară iertarea și binecuvântarea.

Linuri pentru zdrobitul strugurilor nu aveau decât câțiva în sat și trebuia să te învoiești din vreme să ți-l împrumute. La noi de treaba asta se ocupa tata, iar mama îl tot tracasa.

- Te-ai spălat, mă bine pe "picere"? Adică, să fie curat când zdrobea strugurii jucând cu picioarele pe ei. Tot, ea, mama, punea

în podul casei joarde cu struguri la uscat, pentru iarnă.

Venea la rând porumbul. Aveam lotul pe deal, departe, spre Râioasa. Cum nu avea car, tata îl împrumutase de la Ion a lu' Bulgaru. Se pregătea totul de seara. Mama pregătise mâncarea, copsese pâinea la țest, umpluse oalele cu ciorbă de țucără, tăiase o găină porumbacă, cu gât golaș. Tata adăugase la traistă ulciorul cu apă și sticla cu țuică de boambe. Pusese în car secerile și câteva târne de nuiele. Trecuse cu puțin de miezul nopții când m-a sculat mama. Trebuia să plecăm devreme, să ajungem la lot în zori, până nu da căldura. M-am băgat în car, sub cergă. Am încercat să mai trag un pui de somn, dar parcă era păcat. Cerul înstelat, aroma câmpului, scârțâitul carului, respirația sacadată a boilor, răcoarea plăcută a nopții te făceau să nu-ți ardă de somn. Ajunși la lot, tata a dejugat boii și a golit carul de cele trebuincioase culesului. Ceva mai departe alt gospodar făcea același lucru. Era probabil un rioșan. S-a salutat cu tata și au schimbat câteva vorbe despre vreme. Era o lege nescrisă a pământului să-ți saluți seamănul, că îl cunoști sau nu. Se mai întâmpla ca vreun flăcăiandru, plecat pe la vreo școală pe la oraș, să uite obiceiul și să nu salute.

- Al cui e ghia, ăsta? întreba câte o femeie indignată.

- E al lu' cutare, e la liceu.

- Fi-ar liceul iaca-cui, că rău 1-a prostit.

Mama a aranjat mâncarea în lădița carului, să o ferească de muște și gângănii și să stea la răcoare.

Căzuse bruma și pământul jilav, răcorit îmi ardea tălpile. Rugi cu mure negre îmi făceau cu ochiul și uitam că sunt desculț și trebuie să mă feresc de cei mai usturători ghimpi din lume, colții babei. Când totul era aranjat, mama și tata s-au apucat de treabă. Eu trebuia să am grijă de boi și de sora mai mică.

După toate cele ale toamnei, oamenii erau mai liberi, scăpaseră de grijile câmpului, ce mai aveau de făcut era pe lângă

casă, să dea la orătănii și vite, să mai bată un cui, să rănească zăpada sau să aducă paie de foc. Era, în sfârșit vremea tihnei, a întâlnirilor mai dese cu megieșii și neamurile. Stăm și eu pe lângă ăia marii. Vorbeau, vorbeau întruna. De cele mai multe ori despre război, mai toți trecuseră prin el, fiecare, în felul său era un erou, pe frontul de est sau de vest, alături de nemți sau de ruși. Unii își arătau, cu mândrie ostentativă, ca pe niște decorații, cicatricile.

Tușa Irina se ghemuise într-un colț și plângea înăbușit. Niculae al ei murise în încercuire, la Odesa, pe unde o mai fi și Odesa asta. Rămăsese de pe urma lui cu o scrisoare de păreri de rău, o medalie, un certificat și un băiat, nenea Liță.

Unchiu' Stan de la Uda povestea de fiecare dată cum și-a pierdut ochiul în Tatra. Mă uitam la el și nu știam de care ochi vorbește, doar el îi avea pe amândoi. Nu bănuiam pe atunci că unul era de sticlă. Nea Sande a lui Meiroșu a fost și el la Odesa. Își ducea din când în când, țoiul la gură și spunea câte și mai câte. Că șobolanii și broaștele sunt bune de mâncat, că și șerpii. Și eu ziceam că spune așa, să râdă ăia, dar nu râdea nimeni. Și mai spunea ceva cu apa, că este tare al dracului să nu ai apă. Cum să nu ai apă, mă gândeam eu, când este apă peste tot? Și spunea nea Sande ce a fost cu apa.

- Mă fraților, crăpam dă sete. Ne mai umezeam diminețile buzele cu rouă de pe șomoldocuri dă iarbă. Peste tot mișunau alde Ivan. Cum da întunericul plecam care încotro doar 'om da dă vreun puț sau vreo baltă ceva. Plec într-o sară cu doi căprari. Mergem noi poate un ceas, poate două și ne ajunge la urechi orăcăit dă broască. Mă, zâc, trebuie să fie vreo apă p-aici. Și ne luarăm după orăcăit. Și așa fu, găsirăm o baltă mică s-o sari cu pasul. Bă, ne-am aruncat pă burtă și beam așa, ca vitele după ce le muncești toată zâua. Când să umplem bidoanele auzirăm șoapte pă ălălalt mal. Ai, alde Ivan, tot după apă. Mi-a înghețat sângele-

n vine și numai nimeream zebeul. Să uită ăia la noi, noi la ei și tot așa. Parcă ne luase ăl dă sus mințile că și ei, și noi uitasem dă pușcoace. Luăm repede apă, iau și ei și o zbughim în pădure. Fugim ce fugim și pune-te nene pă tras, trăgeau ei, dar parcă noi ne lăsam!

Unchiu' Florea, fratele "ăla mare" al tatei, își aprindea țigare de la țigare și era cu gândurile aiurea. Și el făcuse cam patru ani de front și venise încărcat de decorații. Dar era alt om, din flăcăul vesel, cu limbariță și mereu pus pe șotii, devenise posac, închis în sine, îmbătrânit înainte de vreme. Cine știe ce grozăvii rupsese sufletul lui de flăcău naiv, de la țară.

Nea Stan Floricel, poreclit "Doișidoi" trecuse și el prin multe, firește și pe la Odesa, blestemata care lăsase satul fără bărbați și cu multe văduve.

Nea Stan povestea calvarul lui când "s-a rupt" frontul la Iași. Căpitanul ordonase "scapă cine poate". El a fost din ăia puținii care au putut. După o lună de peripeții, s-a văzut acasă. Crezuse că totul se terminase, că putea să se ocupe de sărăcia lui, că schimbase definitiv tranșeul noroios cu patul cald al Gheorghinei, muierea lui. N-a fost să fie așa și după o săptămână îi aduse jandarmul ordinul de rechemare. Trăgea nervos din țigare și se răstea la ăilalți.

- Ați auzit bă voi, dă Oarba dă Murăș? Bă, crescuse Murășul d-atâta sânge. Se uita certăreț la ei și nimeni nu-i răspundea. Ridicau țoiurile, ciocneau pe mutește, vărsau un pic, după obicei, și le goleau în dușmănie.

Spre seară dau pe la cooperativă. Și vorbeau, vorbeau, dar despre ce nu vorbeau. Vreme, pământ, sămânță, perceptori, cote, fonciere, vite, ruși, americani, colhoz, GAC-uri...

- I-auzi, bă că la Mândra i-a băgat pă toți la colectiv, zice Tache a lu' Otânceală. Cică te duce la câmp ca la "sirvici", că vine

sară un fel dă șăf la tine acasă și te roagă frumos să vii mâine la loturi. Cică îi duce și îi aduce cu mașina, ca pă boieri, cică le dă de toate și parale pă deasupra.

- Du-te bă 'ncolo cu prostiile tale, se oțărî Cuniță a lu' Fusulan. Păi dacă suntem toți boieri cine mai dă cu sapa, cine mai ară, cine mai rânește la vite, cine mai dă cotele, ai?

Într-un târziu apare Ghiță a lu' Pește. Ăsta avea galene și mai auzea câte ceva, prindea chiar și "Vocea Americii".

- Ce mai zice bă ăia, se repezeau la el.

- Dă-i bă dracu' dă pungași, minte toți. Cică o să ne facă pă toți tractoriști și pă muieri cocoane. C-o să mâncăm ca la "ristaurant", la cazan. Stau ospătarii pă lângă tine și te întreabă dacă mai vrei.

- Și ce ne dă bă Ghiță, îl întrebă unul mirat. Lapte dă cuc sau d-astea d-ale noastre, știr, lobodă, chisăliță, cocârței...?

Râdeau toți, își mai aprindeau câte o țigare și rămâneau duși pe gânduri.

Întunericul îi împrăștia repede și zgribuliți o lua fiecare spre bătătura lui, mai încurat, mai nelămurit.

Se apropia Ignatul și cu toții, mari și mici, așteptam tăiatul porcului. Pentru noi, ăia micii,

evenimentul însemna șorici și bășica porcului. O freca nenea Liță cu mălai, o umfla și o lega cu ață. Ieșeam cu ea la linie. A mai mare o avea Costel a lu' Fița și se fudulea cu ea.

Imediat venea și Crăciunul și apoi Anul Nou. Alte bucurii pentru noi. Ne făceam găști să colindăm, ne stabileam casele, pe la rubedenii și pe la ăia mai cu dare de mână, ne pregăteam trăiștile, bicele, acioile și sorcovele de busuioc, ornate cu ațe colorate. Colindam ulițele satului și ne alegeam cu ceva prin trăiști, colăcei, nuci, mere, gogoși sau chiar ceva bănuți, Eu m-am ales și cu o mușcătură de câine. Ajuns acasă, tușa Irina m-a doftoricit spălân-

du-mi rana cu pișat, a presărat peste ea făină și m-a legat strâns cu un bariș de al ei vechi. Oricum, asta nu m-a împiedicat să mă bucur în continuare de sărbătorile iernii.

Peste tot satul pluteau arome îmbietoare de fripturi, țuică fiartă, gogoși, caltaboși și trandafiri. Tot românul, și cel mai sărac mânca atunci pe săturate, în sfârșit se sătura și el pentru o vreme.

În serile lungi se mai adunau pe la noi vecinii.

- Ce facem Mărine cu pământul, îl băgăm la colectiv? îl întreba nea Ion a lu' Bulgaru pe tata.

- Ce să facem, nea Ioane, se aude că asta e "linia". La cât am eu, ori cu el, ori fără el tot aia e. Îmi zise ieri Nicu lu' Ciulu că se cată socotitori, la Râioasa, la bumbac. O să dau și eu pe acolo, ce să fac?

Tata, Marin al lu' Șule, cum era cunoscut în sat, nu făcuse decât patru clase. Când începuse războiul deabia îi mijise mustața, așa că a scăpat de front. A fost încorporat cu leatul lui, prin '50 și pesemne că era deștept, că se lăsase la vatră gradat. Se însurase la puțin timp cu Ioana lu' Drugă de la Uda Paciurea. Și pentru că frații ei nu vedeau cu ochi buni măritișul cu unul din alt sat, fugiseră împreună într-o seară de toamnă, furișându-se pe sub dealuri.

Și tata, a ajuns socotitor la bumbac, adică ținea evidența bumbacului achiziționat de la țăranii din zonă. Peste ani povestea amuzat cum o funcționară 1-a pus să caute un nene "la opis" și el tot se uita prin jur, doar o da de opisul ăla.

Treaba cu colectivul îi frământa pe toți. Apăruseră prin sat figuri străine, mai toți îmbrăcați în haine de piele, cu șepci pe cap și cizme "birger" în picioare. Se făcuseră comisii de "lămurire" ce umblau din obor în obor. Asta după ce Ticu lu' Zdreanță, gornistul satului îi chemase pe oameni în curtea școlii și nu prea se înghesuiseră mulți. Circulau tot felul de zvonuri cam cum e cu "lămurirea".

- Ai auzit, Marine, povestea nea Ion a lu' Bulgaru, ce a pățit Florică a lu' Pește? Cică a pus câinii pe tovarăși. Și ăștia, nici una nici două, l-au luat cu "gazu", cică să-l ducă la raion, la Turnu. L-au legat la ochi și pe drum l-au burdușit bine, dar el, nu și nu că nu semnează. Atunci i-au zis că-l duc la Dunăre și îl împușcă, dar el tot că nu dă pământul. Când au ajuns, cică la Dunăre, au oprit mașina. Afară unul țipa, chipurile, la altul care nu semna. "Nu vrei, ai, te împușc" și pac, se aude o împușcătură și un bâldâbâc în apă. Nea Florică, ud de frică, zice că semnează. Îl dezleagă ăia la ochi, dă el cu plaivazul și ăia îl dă jos și țipă la el să se ducă în aia mă-sii, acasă. Unde crezi bă Marine, că erau? Pă malu' bălții, la noi în sat. Ai dracu' ce l-au mai păcălit!

- Deh, nea Ioane, te pui cu ăștia? Nu vezi că au și pistoale. Cristoșii mă-sii de viață. Nu te-nscrii, te omoară cu cotele, te omoară cu foncierea, te mai omoară și-n bătăi. Da cu copiii ce-or avea, bre? Auzi că pe a lu' Turturică l-a gonit de la școală, de la Turnu. Ori îl lămurește pe tat-so ori să nu se mai întoarcă. Nu vezi cine ne "lămurește"? Bețivanii și potlogarii satului. A lu' Cinzeaca a băut și țigla după casă și acum vrea s-o bea și pe-a altuia, adică ce e al tău, al meu să fie și al lui. Auzi că prin comisiile alea i-a băgat și pe popi, cică să spună ei la oameni că așa vrea Ăl de Sus, să mănânce toți la cazan.

Nu au trecut multe zile și într-o dimineață tata s-a bărbierit încet, cu grijă, a luat ceva din chichița lăcrii și a plecat în sat. Când s-a întors, mama și tușa Irina plângeau disperate.

- Ce făcuși Marine? Ai dat pământu', am rămas săraci lipiți...

Tata tăcea și fuma cu capul plecat, într-un târziu a spus, așa ca o consolare:

- Lasă, via nu ne-o luară. Și când o fi să fie, pentru îngropăciune s-o găsi ceva pământ și pentru noi.

A doua zi m-a luat de mână să mergem pe la "ăla mare", pe la

unchiul Florea. Am trecut și pe lângă casa lui nea Cuniță Fusulan. Nea Cuniță sta la gard, sprijinit pe uluci. Tata l-a salutat și el a scuipat într-o parte. Apoi, într-un târziu a strigat țâfnos:

- Ce bă, te-ai dat cu ăștia? Vedeți voi pă dracu', vin ei americanii, o să vă scoată colhozul pă nas.

Săracul nea Cuniță. De la asta i s-au tras toate. A fost singurul din sat rămas "nelămurit". Nici bătăile primite, nici "plimbările" pe la raion, nici confiscarea brumei de pământ pe care o avea nu l-au clintit. Trăia din te miri ce, cu ce mai căpăta de la biserică, de unde el și ai lui erau nelipsiți. Mai cu grădina din curte, mai cu plasa pe baltă. Se spunea că mâncau până și broaște. După câțiva ani el și țața Lina au trecut în lumea celor drepți, iar pe cei doi băieți soarta i-a aruncat la un balamuc. Așa s-a stins neamul lui nea Cuniță până nu de mult de fală în sat.

"Ala mare", unchiul Florea s-a trecut și el la "geace", dar nici el și nici tușa Marița n-au făcut o normă. El, cu posomoreala lui, dobândită cine știe cum în război, se izolase de lume. Nici măcar după țigări la cooperativă sau la "mat" nu mai mergea. Tușa Marița s-ar fi dus, dar nu o lăsa el:

- Stai fă dracu' acasă, ce am ajuns slugi la a lu' Căcărează?

Ăsta, a lu' Căcărează era președintele colectivului. Era scandalagiul satului, cu ani în urmă mulți se aleseseră cu capetele sparte de ghioaga lui. Dispăruse apoi din sat, lăsând-o pe maică-sa, țața Filofteia, singură, cu văduvia și sărăcia ei. Se mai întorsese de câteva ori în sat cu unii care făceau negoț cu pește. Țața Filofteia îl belstema și-l afurisea pentru ce făcea.

Cum unchiul Florea nu vroia să ajungă slugă la ăsta, a lu' Căcărează, trăia și el cum putea. Avea locul de casă destul de măricel și punea pe el de toate d'ale gurii, dar și bumbac și cânepă pentru țoale, își mai înjghebase și un mic atelier de fierărie și mai lua un ban. Era ciudat ca un român să se ocupe de așa ceva. De regulă

asta era meseria țiganilor și în fiecare sat teleormănean era câte una sau două familii de țigani fierari. Făceau ivăre, clanțe, seceri, restee, sape și cazmale, ascuțeau cam tot ce era de ascuțit, în plus făceau și pe potcovarii.

Meseriași în neam mai erau. Unchiul Licsandru de la Plopii Slavitești avea și el un atelier mare și tot de fierărie. Era renumit pentru ceea ce ieșea din mâinile lui. Atât de renumit că a fost trecut în fruntea listei chiaburilor și al explotatorilor nemiloși. Asta pentru că avea doi, trei ucenici. Unchiul Ionel Papa, tot de la Plopi, era dogar și cum era singurul din zonă avea clienteală mare, mai ales spre toamnă. Era uimitor cum din câteva trunchiuri de salcâm, dud sau stejar, cu câteva scule rudimentare, fără proiecte și calcule sofisticate, în două, trei zile făcea putina sau butoiul cu forme perfect regulate. Învățase meseria, la Turnu, înainte de război, la un dogar faimos, Tase Segărceanu. Și acum în casa unchiului Ionel, lângă icoană stă păstrată cu sfințenie o fotografie, mărită și îngălbenită de vreme a celui care îi dăduse pâinea-n mână.

Într-o zi, tata și mama au părăsit satul, urmând a se întoarce în el, până la sfârșitul vieții numai ca musafiri. Peste fundația de beton proaspăt turnată nu aveau să își mai ridice niciodată casa dorită.

Am rămas un timp la tușa Irina. Nenea Liță făcea armata "la pontoneri" și trimitea din când în când câte o scrisoare caligrafiată stângaci cu creion chimic. Nu lipseau pozele care îl înfățișau când caporal, când sergent, deși el nu avansase mai mult de soldat "major". Se poza în vestoane de împrumut pentru impresie, să vadă vecinii și să se minuneze.

- Ia uite bă, ăsta lui Șule ajunse căprar, cine ar fi crezut? La "premeletară", da cu stângu' 'n dreptu' și ținea pușca ca pă bâtă.

Ne duceam viața amărâtă amândoi, tușa Irina cu gospodăria ei

sărăcăcioasă, cu o brumă de pământ, fără pensie IOVR pentru că Nicolae al ei își găsise sfârșitul la Odesa, pe frontul de est, cu rușii. Eu, cu ale mele, cu hoinăreala prin coclauri, pe dealuri, pe la baltă.

Erau zile când pe uliți era zarvă mare, se auzeau strigăte, înjurături, plânsete, blesteme, lătrături de câini furioși. Lăsam joaca și alergam într-un suflet la tușa Irina:

- Mamă-tușă, așa îi ziceam eu, vin ăia, vin "peceptorii".

- Oh, arză-i-ar focu', cu cotele lor cu tot, nu i-ar mai ține pământu' dă nenorociți. Pune Tică mâna repede, și hai în fundu' oborului.

O ajutam să care vedrele, căldarea mare și ceva țoale în spatele curții, unde într-o groapă ascunsă vederii de cucută, bozi, tugi și alte bălării stăm pitiți până trecea urgia. Ăia intraseră în curte, se învârteau prin jurul casei și suduiau:

- Paștele mă-sii, asta lu' Șule iar a-ntins-o, crede că ne păcălește, sparge-i bă ușa.

- Bă nea Pantilie, las-o dracu' mai moale, nu știi că alde Marin, cumnatu-său e reangajat, e în armată, vine ăla p-aci și ne coace vreun pocinog, las-o 'n dumnezeii mă-sii, ș-așa e amărâtă, de unde dracu' să dea?

Zilele se măriseră, soarele întârzia mai mult pe cer, dăduse colțul ierbii și satul se trezise la viață. "Lămurirea" reușise și vrând-nevrând sătenii duceau la colectiv ce aveau prin curte, pluguri, grape, secerători, animale... Treceau pe uliță tăcuți, cu capetele plecate, petrecuți pe la porți de muieri plângând înăbușit în barișe. Le duceau în curtea casei părintelui Nicolae. Acesta dispăruse într-o noapte din sat, nimeni nu știa unde și de ce. I se confiscase curtea și casa care devenise sediul geaceului. Le lăsau acolo, se uitau chiorâș înapoi și se abăteau pe "mat" unde trăgeau pe nerăsuflate un țoi de secărică.

Oamenii au fost împărțiți în brigăzi, cu un șef peste ei,

brigadierul. Tușa Irina, pentru că era puțintică la trup a fost scutită de cultura mare și trecută la grădină. Își lua dimineața geacul de merinde din cui și sapa și pleca la vale, spre baltă, unde erau grădinile.

La o lună-două tata se întorcea în sat, de fiecare dată câte două, trei zile, atât cât îi permitea slujba. Scăpase de coarnele plugului și era acum sergent major în armată, adică era cineva printre neamuri și ăia din sat. Se întâlnea cu rudele, cu vecinii, și mai vorbeau de una, de alta, iar ăștia îl mai trăgeau de limbă, ce se mai aude, ce mai e, mai vin americanii, când pleacă rușii de pe la noi, ce e cu "atomica" și câte și mai câte. Era mai prudent la vorbă, mai precaut, dar nu atâta încât să nu aibă parte de o reclamație, adică ăsta lu' Șule vine p-aci și zice că aia nu e bine, că aia merge prost; că de ce ne trebuie colectiv. A avut noroc că unu "mare", un colonel care a primit scrisoarea, a citit-o, a răsucit-o și a rupt-o. Era de prin părțile locului, îl știa bine pe tata, dar și pe Nanu lu' Posârcă, cel cu reclamația, un neisprăvit ce își făcea veacul de dimineață până seara la "mat", la nea Floricel Petre. Se gudura pe lângă șefimea pusă pe la "colectiv" și pe la "consiliu", umbla cu vorba pe la ei, că ăla zice, că ăla face și drege. Se fereau de el până și neamurile.

La "colectiv, șefi peste șefi, de brigadă, de echipă, normator șef, pontator șef, contabil șef, se umpluse satul de șefi. Nea Ion a lu' Bulgaru a fost numit șef de atelaj. Multă vreme m-am uitat la el cu teamă și respect și nu îmi dam seama cât de mare șef este, la câți le comandă el, cu vocea sa tunătoare. Mai târziu aveam să aflu că singurele ordine pe care le da era "cea", "hăis" sau "di" și că singurii lui subalterni erau cei doi juncani de la car, atelajul pe care îl avea în primire.

Pe băieții mai răsăriți, cu patru clase la bază, i-au urcat într-o mașină și i-au dus la Turnu. Cu valizele de lemn în mâini și cu o

veselie tâmpă, ei semănau cu flăcăii care plecau la armată, dar arătau prea cruzi pentru asta. Peste o lună s-au întors în sat, în învoire. Toți purtau cu mândrie și ostentație pe capetele chiluge băști, mai toate jerpelite, murdare, pătate de ulei și vaselină. Era emblema lor, semnul că au scăpat de sapă, că or să ajungă cineva, că sunt la școala de tractoriști. Mitel a lu' Văcaru, bătea ulițele fără rost, și el cu o bască mare și jegoasă ce da un aer și mai nătâng figurii sale.

- Cum bă, ajunse și ăsta a lu' Văcaru la tractoare?! se întrebau cu nedumerire unii. Adică nu era de nasul lui, era prea mare căciula pentru bietul Mitel.

Fetele cu șapte clase, puține la număr, se zbăteau să ajungă "pontatoare" sau "socotitoare" la colectiv. Câțiva dintre copiii satului ajunseseră pe la oraș, mai toți pe la Turnu, pe la școli de meserii sau chiar la liceu. Erau fala părinților și se bucurau de respectul sătenilor. Veneau sâmbăta acasă, cu "rata", era îngrijiți, curați, vorbeau tare, făceau orice să atragă atenția. Dau din mâini fără rost, mai ales cu stânga să se vadă dacă se poate ceasul. Aveai ceas, erai cineva. Îl auzeam pe tata când vorbea despre vreounul:

- A, cutare? Om serios, cu ceasu' pe mână...

Dacă nimerea vreun astfel de om serios pe la fotograf, de regulă la bâlci, la cei care strigau la minut ca la opt zile, era musai ca mâna cu ceasul să fie în prim plan.

Mergeam cu tușa Irina pe la ghia Anica Pecea, văduvă de război și ea. Avea un băiat, pe nea Petrică, singurul student pe care îl aveau satele înșirate pe valea Sâiului. Nu îl văzusem niciodată, nu știam ce este acela "studint", dar mi-l imaginam mai ceva ca popa. Când se vorbea de tușa Anica primele cuvinte erau că are "băiatu'studint" și era suficient să fie privită ca o mamă eroină care a dat naștere unui geniu. Vecinii vorbeau de ea cu respect ca și cum și ea ar fi fost pe la vreo "facultate d-aia". Peste ani l-am

întâlnit pe nea Petrică Pecea, la o cafea chiar în casa părintească.

Tușa Anica trecuse de mult pe lumea cealaltă. Nea Petrică, doctor veterinar într-un oraș de pe malul Dunării, renovase casa, avea o curte frumoasă, livadă pe rod, iar din grădină vântul aducea arome de trandafiri. Credeam că este un fericit, dar mă înșelam. Venea săptămânal și în concedii în sat. Soția, profesoară și cei doi copii nu doreau să audă de țară, nu le plăcea:

- Ne pierdem rădăcinile Teo, îmi zicea oftând.

Schimbă apoi vorba, adică nu e dracu' atât de negru, or veni ele și alte vremuri.

- Teo, știi cum poți să ieși procuror, urmând medicina veterinară?

- Nu știu nea Petrică, dam eu din umeri.

- Uite, ca mine. Eram student în primul an, venea iarna și nu aveam decât o haină gen rubașcă, ponosită. Aveam ceva bani strânși din bursă. Am mers într-o zi în talcioc și cel mai ieftin palton pe care l-am găsit era o manta de procuror militar. Era stofă bună, groasă, ținea la frig și la tăvăleală. I-am dat epoleții jos, i-am schimbat nasturii, dar tot militară a rămas. De atunci toți mi-au spus "procurorul" și azi când, mă întâlnesc cu foști colegi, tot așa îmi spun.

Se apropia Paștele, bărbații reparau și văruiau gardurile, curățau și săpau șanțurile pe linii, măturau și stropeau bătăturile. Femeile spoiau casele cu var albăstrit cu ultramarin sau cerneală, refăceau podelele cu lut amestecat cu pleavă și balegă. Se intrase în zilele de post și oamenii nu se mai atingeau de garnițe. Noroc că prin grădini crescuse din belșug ștevia și urzicile, iar prin putini mai era ceva varză acră. Tușa Irina făcea urzicile ciulama, cu mult usturoi. Ne plăceau urzicile și tușa Irina după ce răsturna tuciul cu mămăligă ne îndemna la masă, la străchinile cu urzici, bune, că schimbă sângele.

De Paște era greu să-i mai recunoști pe oameni. Se îmbrăcau așa cum nu-i mai văzusem niciodată în altă zi din an. Erau toți frumoși, nu mai erau zdrențuiți, murdari, nădușiți și desculți.

Noi băieții ne întâlneam în bent, un loc central din sat, un fel de piață publică a satului. Ciocneam ouă roșii "pe luatălea", adică spărgeai oul lui Gheorghe, Florea sau Vasile, îl luai. Spre seară se încingeau partide de zbârnele pe nasturi, cuie sau bețe de chibrit.

A doua zi de Paști a venit la noi unchiul Stan de la Mândra. Nu prea era în apele lui, se vedea că nu-i prea picase bine ceva, că era tulburat. Într-un târziu și-a spus necazul.

- Cum bă, să mă bată la ciocnit a lu' Clătită?! Adică ciocnise cu acesta, că nu se cădea să-l refuze pe creștin, și ăsta luat cam de prost în sat, îi spărsese toate ouălele.

- Nu se poate bă, a continuat ofticat unchiul Stan, cred că-l avea de bibilică. Auzi bă, să mă facă a lu' Clătită dă râs.

La câteva zile după Paști, în sat, pe la sfat și pe la GAC se perindau tot mai mulți "tovarăși" de la raion. Veneau în "gazuri" cachi, trânteau cu putere portierele și intrau grăbiți și gravi în sediu. Toată săptămâna pe linia mare oamenii săpau șanțurile și întindeau piatră de râu. În curtea școlii nea Marin Tortolea, dulgherul, lucra de zor la improvizarea unei scene. Dincolo de pod, la intrarea în sat dinspre Râioasa, din lemn și împodobit cu ramuri de salcie tot el încropise un fel de arc. Deasupra pe o coală albastră, mare, învățătorul scrisese cu cretă roșie "Bine ați venit, dragi tovarăși". Toți care erau "șefi de atelaje" pe căruțe cu cai erau obligați să își spele atelajele, să perie caii și să-i împăuneze cu panglici colorate, pe care nea Pandele, paznicul de la sfat le împărțea la fiecare din sacii aduși de la raion.

În duminica care a urmat în sat a fost zarvă mare. Multă lume străină, mașini multe cum nu văzusem niciodată. Dintr-una a coborât un taraf de lăutari îmbrăcați în costume populare, mai toți

cu fețe oacheșe. Dintr-alta, un grup de tineri, toți cu tricouri roșii pe care scria "Cetatea", o echipă de fotbal de la Turnu.

Pe la zece, au început și manifestările. Mai mulți "tovarăși"de la "raion" sau "regiune" vorbeau pe rând pe scena din curtea școlii. A vorbit apoi și președintele "gac-ului". Era roșu la față, transpirat și își ducea nervos și repetat mâna la cravata purpurie. Se vedea că îl incomoda, că îl sufoca, dar protocolul era protocol. Toți vorbiseră despre "încheierea cu succes a colectivizării", despre viitorul luminos al satului românesc. Fane al lui Meiroșu îi întrerupea din când în când, strigând cât îl țineau boșogii:

- Trăiască Republica Populară Română, Trăiască Partidul Muncitoresc Român, Trăiască prietenia româno-sovietică... și alte și alte lozinci.

A urmat apoi spectacolul, elevii de la școală recitau poezii și cântau cântece adecvate momentului iar taraful de țigani s-a reprodus cu virtuozitate. Nu i s-a lăsat mai prejos nici "muzica" satului, fanfara. Nu știu când și de unde obiceiul că în satele de pe valea Sâiului, nunți, botezuri, înmormântări se fac cu fanfara. La fiecare sindrofie toba mare se aude peste sate și oamenii se întreabă cine s-o mai fi însurat sau cine o mai fi murit.

Vara s-a dus pe nesimțite în obișnuințele ei, cei mari cu munca, noi ăia mici cu joaca. Începutul de septembrie avea însă să ne aducă evenimentul pe care și mici și mari îl așteptam și îl trăiam cu aceeași febrilitate, bâlciul de la Turnu. Pregătirile erau din vreme, se economiseau bani, se făceau planuri, tinerii visau cu ochii deschiși.

- Să vezi ce-o dau pe Leana lu' Pufulete în tiribombă, se lăuda câte unul.

Ce-i mari își doreau să bea cât mai multe halbe de bere, garnisite cu cât mai mulți mititei. Alții se foloseau de ocazie să mai facă rost de un ban, vânzând câte ceva, o oaie, o găină sau câteva

bănicioare de porumb. Nea Ion Fița, vecinul, un fel de cofetar al satului își pregătea și el cele necesare pentru a face și vinde înghețată și limonada.

Totul începea cu mult înainte de zilele bâlciului. Zi și noapte curgeau carele spre Turnu cu săteni de pe Valea Sâiului. Veneau de la Plopi, Brâncoveanca, Mândra, Uda, Saele ... La întoarcere spectacolul era fantastic, un adevărat carnaval, coifuri de hârtie colorată, trompete de carton, fluiere de tot felul, salbe de turtă dulce, păpuși de ghips, pistoale cu capse, puști cu ventuze, baloane multicolore, ulcioare cu limonadă... Totul într-un vacarm de nedescris, într-o defilare fără regizor, dar bine realizată.

Mult timp după aceea fiecare își povestea isprăvile, ce făcuse, ce văzuse, ce cumpărase, pe la care circ trecuse. Nu înțelegeam, era peste închipuirea noastră cum poate un om înghiți săbii sau flăcări sau cum poate fi o femeie cu corp de șarpe.

Nu se trezise încă satul din euforia bâlciului că o altă întâmplare avea să tulbure oamenii. Seara, după ce s-a întunecat, curtea școlii a devenit neîncăpătoare. Toți așteptau să vadă ce se întâmplă, ce poate ieși din acea mașină ciudată, mai urâtă ca "rata", căreia unii îi ziceau caravană. Când pe peretele școlii au apărut inși mișcându-se, care pe deasupra mai și vorbeau, uluiala ne-a cuprins pe toți. Nu realizam pe moment deosebirea dintre lumea reală și ce ni se înfățișa ochilor. Și pentru că era un film de groază, se țipa, se fluiera, se bocea, unii chiar căutau locuri pentru a se ascunde.

Căzuse peste sat prima zăpadă, oamenii o mai răriseră cu treburile și se strânseseră iar pe lângă oboare, dar nu au avut parte de liniște mult timp. Din nou satul a avut musafiri de la raion, cam aceiași ca atunci cu "lămurirea". Scriau cu vopsea pe garduri "Votați FDP", puneau afișe cu poze din care te priveau figuri dure, încrâncenate, mai prin tot satul era steaguri roșii cu secera și cio-

canul. Îi auzeam pe cei mari vorbind despre "alegeri". Mi se părea că este o sărbătoare și nu pricepeam de ce într-o seară tata vorbea în șoaptă, temător, cu nea Ion Bulgaru și Nicu al lui Ciulu.

- Cum vine Nicule, chestia asta cu alegerile? Aste e așa de ochii lumii. Păi eu înțeleg așa, alegi când ai de unde. Uite ca în castronul ăsta cu floricele, vine unul și zice pe care le iei, pe alea înflorite, pe alea ne-nflorite sau pe alea arse. Da ăștia, ei sunt singuri, alții nu mai sunt, atunci cum e chestia asta, ai?

- Bă Marine, gurița mai mică, n-auziși că-i luară p-ăștia, pă a lu' Papuc și pă a lu' Fâțâilă az-noapte. Au venit unii dă la Turnu, i-a băgat în mașini și duși au fost.

- Da ce avură Nicule cu bieții copii? întrebă tata.

- Auzâi că au furat niște steaguri, că sunt "dușmani ai poporului".

- Sunt pă dracu' interveni nea Ion a lu' Bulgaru. Copii, au luat și ei două steaguri să-și facă ghioage din cozile lor.

Cei doi să fi avut șaisprezece, șaptesprezece ani. Unul s-a întors în sat peste vreo șase ani, iar de altul nu știe nimeni nici în ziua de astăzi.

Și viața și-a văzut de drum. Noi "ăia micii" am crescut și unul câte unul ne-am luat zborul din sat.

* * *

Tudor Nițu era transpus total în povestea sa. Tăcut își privi ascultătoarea, pasagera din dreapta sa.

- M-am luat cu vorba și sper că nu v-am plictisit.

- Oh, nu, din contră, povestiți foarte frumos, aveți talent, de ce nu le scrieți?

- Au scris alții înaintea mea despre sat, eu nu aș fi decât un epigon. Și apoi sunt lucruri banale, pe care le-au trăit mulți din

generația mea.

- Poate de aceea, că le-au trăit mulți și poate le-au uitat și nu trebuie uitate.

- Eu știu? S-ar putea să aveți dreptate. Nu greșea cine spunea că veșnicia s-a născut la sat. Erau vremuri tulburi, dar nu l-au terminat pe țăran. Tulburi sunt și acum dar el tot va supraviețui.

- Nu vreți să oprim să bem o cafea? Se bea o cafea bună la nisip, la un han ceva mai încolo.

Într-adevăr la mai puțin de un kilometru poposiră la un han cu iz oriental.

- Și unde ați plecat domnul Tudor?

- Păi tot la țară, tot într-o comună teleormăneană.

Așa cum spuneam, tata s-a lăsat de pământ și s-a apucat de altceva. Așa am ajuns acolo și am trăit o altă experiență. Din casa aceea mică, din chirpici am ajuns într-o casă mare, de zid, cu saloane, camere de zi, bibliotecă, mobilier de lux, hrube întinse... Ce mai, casă boierească. Și așa era. Boierul murise nu de mult și casa o moștenise fiul său, medic în capitală, căruia tata îi plătea chirie. Era cu puțin înainte de a fi fost naționalizată. Am avut șansa să văd comuna după aproape treizeci de ani și dezamăgirea a fost de nedescris. Anii de colectivizare lăsase răni de tot felul, dar cele mai dureroase erau în sufletele oamenilor.

Și totuși veșnicia e acolo, la țară. Acolo ne sunt rădăcinile, acolo ne este matca și tot ce este mai frumos. Știți vorba aceea cu apa trece dar pietrele rămân. Eram cu ani în urmă, în munții Vrancei, la Soveja și două întâmplări aveau să mă impresioneze. Rătăcind prin pădurea stufoasă am zărit într-un luminiș două plăci de morminte bine îngrijite, văruite și cu flori proaspete.

Ceva mai departe am întâlnit un bătrân, vedea de câteva vaci, scoase la pășunat. Am intrat repede în vorbă și l-am întrebat ce e cu mormintele și cine le îngrijește. Mi-a spus că zăceau acolo

oasele a șaptesprezece nemți, omorâți de ruși, în 1917. De îngrijit le îngrijeau oamenii din sat. Mi-am arătat mirarea, adicăăia erau dușmanii, lor li se datora uriașul patrimoniu din osuoarele de la Mărășești și Soveja și oamenii le îngrijau mormintele, le mai puneau și flori? Bătrânul m-a privit dezamăgit, adică ce nu era de priceput. Într-un târziu mi-a spus că dușmani-dușmani dar și ei erau creștini și ce, doriseră ei să își lase casa, nevasta, copiii și să moară prin străinătățuri? Vă dați seama câtă omenie e în țăranul nostru, în omul acesta simplu care nu a stat în aule universitare să asculte prelegeri de etică? Etica lui a fost aceea transmisă din tată-n fiu, nescrisă, neschimonosită de filozofări sofisticate.

Tot acolo, la Soveja mi-a fost dat să văd în multe case, așezat cu sfințenie, lângă icoană, pe domnul Cuza. Și iar m-am mirat. Și îmi spunea o bătrână că el, Cuza, e Dumnezeul și tatăl lor, că el i-a făcut oameni, că au fost vremuri când pe acolo curgea "lapte și miere".

Dar s-a făcut târziu, trebuie s-o pornim din loc. Parcă și ploaia a mai stat.

-Și apoi...

- Apoi, am plecat la oraș, la liceu, la facultate și... m-am făcut orășean.

- Și cu satul, cu satul ați mai avut vreo legătură?

- Un timp da, am avut, profesional aș putea spune pe vremea studenției mele în "sociologie". Doar nu vreți să vă plictisesc și cu astea?

- Ba da, am eu un gând ...

* * *

Debutasem oarecum cu stângul în prima mea sesiune de examene, ca student la sociologie. Nu eram mulțumit de notele

obținute, dar important era că media, ceva mai mare de opt, mă făcuse "integralist doi", adică bursier, cu casă și masă gratuite și ceva bani de buzunar, pe deasupra. Era o realizare, ușurându-mi astfel, părinții cu venituri modeste, de cheltuielile cu întreținerea mea. Eram, cum s-ar spune, pe picioarele mele.

Mai toți eram de aceeași condiție, așa că învățăm unii de la alții să ne descurcăm, să supraviețuim. Ucenici în ale filozofiei marxiste, știam cu toții chestia cu legătura dintre burtă și conștiință și dacă o rezolvăm cu "potolul", restul venea de la sine. Așa că se găseau soluții să ai un ban de un film, o carte, o țigare, o cafea, o bere sau un spectacol și să o scoți la capăt și cu masa.

Făceam și eu ca alții și îmi vindeam cartela de masă, de regulă pe la studenții străini, care plăteau mai bine. Urmau apoi tertipurile, adică tot felul de găselnițe pentru a mânca la cantină fără cartelă, mai un "dublu la sufertaș" și chiar adunatul de resturi de pe bandă.

Jude, colegul meu ardelean, fire molcomă, contrară fizicului său de dur mă elogia, impresionat de abilitatea cu care, într-un moment de neatenție al femeii de la ghișeu, volatilizam farfuria cu mâncare.

- Ui, măi la el..., mă arăta admirativ la ceilalți confrați, care pândeau și ei să facă, aidoma mie, reprobabilul gest.

Noi credem că le păcăleam pe bucătărese sau ospătărițe, dar ele, femei bune, se făceau că nu bagă de seamă furtișagurile noastre. Așa se întâmpla și cu găselnița cu sufertașul. Stăm în cameră, la cămin, cu Sandu, de la "Pedagogie" și din economii ne cumpărasem un sufertaș, așa cum aveau bătrânii neajutorați, ce mâncau pe la cantinele de caritate. Tacâmul era completat de o verghetă de tinichea alămită, care trecea alternativ de pe inelarul meu pe cel al lui Sandu. Vindeam o cartelă, a mea sau a lui și rămâneam cu una. La orele de masă, pe rând, o zi eu, o zi el cu fi-

guri grave de familiști apăsați de probleme, ne înființam la cantină, cu sufertașul în mână. Adică, grijiile de familie, ne făceau să mâncăm "dans la chambre", pe o cartelă. "Studenți familiști", săraci, nu ne permiteam luxul de a folosi ambele cartele, așa că "strângeam cureaua". Și ele, naivele, femeile de la cantină, ne umpleau cratițele cu ciorbe și sosuri. Era mai greu cu desertul, cu prăjiturile, că erau "bob numărat" și pe o cartelă nu aveam parte decât de una. Ne mai completam meniul cu un cartof prăjit, un ceai, o sana, un chefir sau o slănină ardelenească, de la "mama ei", din Nadășa lui Jude. Sau cu ouă fierte, brânză topită și mezeluri adunate la bandă. Chestia cu adunatul de pe bandă îi scotea pe mulți din necaz, chiar și pe unii care nu aveau nimic de-a face cu studența. Cineva, cu mintea ageră, instalase în sala de mese o bandă rulantă, ajutor prețios pentru debarasare, dar și pentru studenții calici. După servirea mesei, veselea cu resturile menajere ajungeau pe banda rulantă și de aici la bucătărie. Cum fetele aveau probleme cu silueta, ciuguleau puțin și pe bandă ajungeau porții zdravene de mâncare, substituite imediat de "bandiști", studenții fără cartelă. Gestul, nici pe departe rușinos, era privit cu toleranță, ba chiar încurajat. Așa că, mesele de lângă banda rulantă erau "rezervate". Era legea nescrisă a casei să nu ocupi abuziv locul confratelui sărac, în cazul în care erai fericitul posesor de cartelă.

Unde mai pui că se găsea mâncare din belșug și ieftină peste tot, nu se intrase încă în epoca alimentației raționale, a cozilor la lapte, la pâine sau la "adidași". Când se mai găsea un ban prin buzunar, ne mai lipeam de un șnițel sau o friptură, udate cu câte o bere neagră, pe la vreo cârciumă de cartier. Nu știu cum se făcea că atunci când mergeam cu Sandu Micu, băiat de popă din Teleorman, nu plăteam nimic, făcea cinste ospătărița. Nu știu ce le făcea el, cum le sucea mințile, ce le da în schimb, că eram primiți bine peste tot.

Cu celelalte era mai simplu, într-ajutorarea tovărășească funcționa ireproșabil. După necesități și după fizic, un pantalon sau un sacou își schimbau stăpânul de câteva ori pe săptămână. Prin anul III am făcut iarna cu o scurtă de fâș a lui Marcel de la "pedagogie", iar prin "patru", cu un paltaon al lui Cristi din Mizil, de la "istorie". În timpul ăsta cu scurta mea meu se fudulea alt coleg. Tot prin "patru" mi-am cumpărat un hanorac la mâna a doua, puțin purtat. Nu prea era de "om serios" așa cum urma să devin după absolvire. Oricum după "stat" și repartiție, dorind să mai stau puțin prin capitală și neavând bani l-am vândut în piața Kogălniceanu, la haine vechi, după multe negocieri cu un țigan, pe o sută de lei.

Să ne întoarcem însă la anul întâi. După sesiune urma așa zisă "practică productivă", ceea ce în domeniul nostru însemna contactul cu realitatea, cercetarea pe teren. Se afișaseră la secretariat temele de cercetare, localitățile, profesorii coordonatori, iar noi eram liberi să alegem.

- Să nu te duci cu Cloco, că e al dracu', te muncește de te rupe, mai rău ca pe ocnași, m-a sfătuit Sorin din anul doi.

Cloco, era alintat profesorul de sociologie urban-rurală. Cu porecla se căpătuise în urma unei cercetări de teren într-o capitală a unui județ oltean. Se spunea că un student i-a relatat că a găsit un "subiect interesant" în cartierul Clocociov, o tânără nu demult închisă pentru prostituție.

- Acolo trebuie să meargă cineva cu experiență, o să merg eu, i-a replicat hotărât profesorul. Și de atunci, de la acel cartier i s-a tras chestia cu "Cloco".

Vrând, nevrând sociologia urbană și rurală, erau materii de bază pentru mine, deci m-am înscris în echipa sa, gest apreciat de colegi ca un act necugetat.

Urma să facem o investigație într-un sat oltean, despre care

Cloco credea că este un model pentru viitorul satului românesc cooperatist, că așa ar trebui, pe acele coordonate să meargă satele.

Am plecat, într-o după-amiază de martie, încă zgribulită de zăpezile iernii, cu un autobuz al CAP-ului din localitatea cu pricina. Ajunși în capitala de județ am fost primiți la județeană de partid, la secretarul cu probleme organizatorice.

Ținuta noastră, cu chici lățoase, raiați, blugi evazați, pantaloni din foaie de cort și figuri blazate, nu era semn că noi, viitorii cercetători sociali, puteam fi sprijinul de mâine al "tovarășilor" pentru "construirea cu succes ș.a.m.d.". Arătam, băieți și fete, ca un grup de hippies, din acelea criticate cu vehemență prin "Scânteia Tineretului".

- Cine sunt dragă, pletoșii ăștia? Ce vor, dragă, ăștia? Vai de capu' lor, parcă sunt prinși pe gârlă, se auzea, din secretariat o voce indignată feminină.

După-amiază ne-am cazat la internatul unui grup școlar. În curte, ceva mai încolo, un alt grup de tineri pletoși și ei, tot studenți, la metalurgie, și tot în practică. Vorbeau tare, ostentativ.

- De unde sunt băi, ăștia, de la "sociologie"?! Bună treabă, băi, noi muncim și ei se uită la noi, ne "studiează".

A doua zi am plecat spre satul nostru. Noi în autobuz și într-un camion cazarmamentul, paturi și lenjerie.

În sat prima impresie a fost marcată de discrepanța dintre aspectul edilitar și laudele aduse de cei de la județ privind bogăția "ceapeului" și a localității în general. Nu se vedea, cel puțin după aspectul gospodăriilor că oamenii ar trăi grozav. Curți sărăcăcioase, case mici, neîngrijite, garduri părăginite. Ne-a primit nea Tudorache, președintele CAP-ului, un fel de Dumnezeu local. Se spunea că ar fi avut în tinerețe legături cu "tovarășul", fapt care îl făcea să le cam "dea cu tifla" la cei de la județeană. Comuna era renumită printr-o ciupercarie de tip industrial, cu livrări zilnice pe

piața Bucureștiului. Când i s-a atras atenția de către tovarășii de la județeană că el trebuie să însămânțeze grâu și porumb, că asta e baza, și nu ciuperci, nea Tudorache a făcut un drum la "ceceu " și totul a fost în regulă.

Ne-a primit în sala de consiliu, la sediul CAP-ului, un interior modern și plăcut și respectabilul președinte a început să ne prezinte satul și ceapeul. Între timp, camionul cu cazarmament a luat drumul școlii, unde două săli de clasă, amenajate ad-hoc, urmau să ne fie dormitoare pentru o săptămână.

Am înțeles din scurta prezentare că CAP-ul era bogat, că are cultură mare, zootehnie, livadă, ateliere de reparații mecanice, sector de construcții, fabrică de brânzeturi, puierniță, livadă... bașca ciupercăria. Ceapiștii destul de mulți, dar tot atât de mulți și angajați, câteva sute, adică oameni "cu carte de muncă", cu salarii și drepturi ca și cei din industrie. Ce mai, țărani salariați. Asta făcea ca puțini să fie aceia care lucrau pe la întreprinderile din orașele apropiate.

Ne mai spunea președintele și despre ansamblul folcloric din localitate și despre echipa de fotbal din "Ce", dar și despre călătoriile sale prin străinătate.

- Domn'le, dați dracu' olandezii ăștia. Râd la tine tot timpu', te plimbă, nu te lasă deloc, dar nu spun nimic. Mă uit eu la vaci, frumoase ca-n povești, întreb eu ce le dă să mănânce și ei tot schimbă vorba mereu. Eh, îmi zic eu, păi voi vă puneți cu olteanu', pe mine mă păcăliți voi? ... Și ce credeți, copii, că le da? Uree dom'le, ăsta era secretul. Mai an fuserăm la ei cu jocurile și le rupseră ăștia scenele. Nu și nu, că ăștia ai noștri, sunt profesioniști, că nea Gheorghe și țața Safta nu știu ce e aia coada sapii. Peste o lună, hop, că vin câțiva la noi, că unde sunt artiștii, că unde are țața Safta cabina. N-au plecat dom'le până n-au învățat jocul. Cică ei n-au folclor, că de unde să aibă, că ei tot pe mare și cine să

joace, muierile singure? ...

Nea Tudorache era vorbăreț din fire. Durduliu, cu un început de chelie, vorbea și râdea cu tot corpul. Era tipul țăranului nu prea școlit, dar cu istețime și fler dăruite din belșug de mama natură. Agrea sincer venirea noastră și nu afișa acea politețe impusă de sus.

- Bă copii, să le suciți mințile la țăranii ăștia cu chestionarele, cu mecanizarea, cu îngrășămintele. La țăranii ăștia trebuie să le mai bagi binele și cu forța. Vă mirați de ce curțile nu arată ca ceapeul. Păi cine să-i învețe dom'le... că ei tot pe alții lucrau înainte. Bă copii, ăștia n-au știut să își facă o casă, nici n-avea rost. Cum înghețа Dunărea, venea turcu', ardea tot. Pleca turcu' s-adunau și ei de prin păduri, o luau de la cap, până-nghețа iar Dunărea. Așa au trăit, d-aia mă zbat să-i văd în rându' lumii. Până nici popă n-aveam ca lumea. I-auzi, umblă-n geacă, cu bască-n cap și pe motocicletă. Vai de mama lui, acu' e șchiop, s-a urcat să bată tabla pe biserică și s-a rupt scara cu el.

După masa servită la nea Sandu, bucătarul de "protocol", ne-am îndreptat spre școală, hotelul nostru improvizat. La scurt timp, Cloco ne-a adunat pentru instructaj.

- Domnilor, țineți minte, țăranul are fobie de filfizoni, de cei cu mapa, de cei ștaifați, de cei care le descoase și le notează gândurile. Deci, voi ăștia cu părul mare, mâine să vă văd tunși, mapele să dispară. Voi, domnișoarele, să lăsați la garderobă fustele scurte, blugii și raiații.

- Da de ce fără mape, domn' profesor? l-a întrebat nedumerit Victor, bucureștean de familie bună.

- Domnilor, cine a venit cu mapa la țăran, i-a adus numai necazuri. A venit perceptorul, a venit de la bancă, a venit... au venit mulți... Și domnul profesor a evitat să mai continue enumerarea.

Mie, băiat de la țară nu-mi era greu să pricep cine erau cei cu mapele care aduseseră răul peste sate. Eram singurul dintre colegii mei de echipă care vedeam altfel satul decât viziunea lor idilică, pastorală, descrisă prin literatura semănătoristă. Aveam avantajul că eram eu însuși un țăran, este adevărat unul școlit, dar știam ce este mămăliga și rogojina, știam ce se ascunde sub pălăria unchiului Ion sau sub barișul tușei Marița. Profesorul știa și el multe, le spusese cândva și asta îi adusese numai necazuri. Așa a fost și cu zonarea agricolă, cu acel decret care limita curtea țăranului la doi ari și jumătate. Degeaba se străduise să arate că asta îl făcea pe țăran din producător, consumator, că pe peticul de pământ nu au loc și casa și acareturile și grădina și fântâna și privata. Degeaba spunea că dacă i-au luat pământul de la câmp, că, mă rog, așa se poate face agricultură modernă, măcar să-i fi lăsat "intravilanul" neatins. A fost criticat, că nu înțelege linia politică agrară a partidului, că satul trebuia să se "strângă", că țăranul poate sta, la o adică, și la bloc, că păsări și vite sunt la CAP, ce mai trebuie și țăranului.

A doua zi, după stabilirea eșantionului, am plecat fiecare pe la casele "subiecților". Pentru mine, băiat de la țară, nu a fost greu să intru-n vorbă, să le înfrâng suspiciunile, să-i facă să înțeleagă sensurile întrebărilor din chestionarele "mamut", mari cât o cărțulie, ale lui Cloco. Știam că țăranul din sud este neîncrezător, că este obsedat de ideea că vrei să-l păcălești, să-l "tragi de limbă", să-l faci să spună ce nu trebuie, sau ceva ce nu ar trebui spus. Nu intram direct în problemă, mai ziceam ceva despre vreme, mai mângâiam un copil, mai făceam un apropou că și eu sunt de la rogojină, adică tot unul de-al lor. Nu scriam nimic, nu mă atingeam de chestonare și dam impresia că totul este o discuție liberă, așa ca de la om la om, în care el, nea Gheorghe sau nea Ion este actorul principal. Urmăream să nu le influențez opiniile, să nu

le sugerez răspunsuri, să nu mă aprobe așa din politețe. Învățasem că o întrebare poate fi formulată, fără a modifica un cuvânt, în multe feluri. Tonul și accentul, nimica care acompaniau întrebarea puteau să altereze răspunsul, să manipuleze pe om. Aveam așadar, chestionare "bune", bogate în informații, unele inedite despre tot ce frământa satul, ce îi frământa pe oameni. Pentru echipă, în general, lucrurile nu erau simple, mai toți se loveau de suspiciuni, de lipsă de cultură și informare, de carapacea care îi făcea pe localnici să nu mai aibă păreri, să nu și le mai conștientizeze. Pentru ei hotărau alții și ei nu erau decât gloata. În rest trai sărăcăcios, rezultat al veniturilor mici, dar și al mentalităților. Ajungeam la case mai acătării, mai nou ridicate dar podite tot cu lut sau omul sta, vara sau iarna tot în casa veche, în casa "a bună" urmând a sta niște posibili oaspeți care nu mai veneau. Unii se dotaseră cu aragazuri, plite electrice, mașini de spălat, chiar, luate "în rate" la îndemnul lui nea Tudorache. Găteau, sau spălau tot cum știau ei, la vatră și cu albia, aragazul sau mașina de spălat erau așa, de fala lumii. Oricum erau mulțumiți, își câștigau pâinea, acolo în sat și nu mai trebuiau să umble pe aiurea, să facă naveta sau să stea pe la oraș prin barăci sau prin blocuri cu iz de ghetou.

Seara aveam analiza zilnică, câte chestionare am făcut, ce situații deosebite am găsit. Printre altele aveam de făcut bugete de timp săptămânale. Făceam apel la memoria "subiecților" să ne spună ce au făcut zi de zi. Într-un chestionar al lui Nicu, la un om nu ieșea un interval de timp și Cloco îl apostrofa și punea la îndoială seriozitatea colegului nostru.

- Bine, dom'le, înțeleg, alaltăieri "șpaliere", ieri "șpaliere" azi "șpaliere", a vrut creștinul să termine treaba la vie. Da azi între zece și doisprezece ce a făcut domnule?

După multe ezitări, apăsat de privirile severe ale profesorului, Nicu a răspuns timid.

- Știți, domnu' profesor și el ca omu', cu nevasta.

Nicu era naiv și sincer, fără a-și da seama că asta ne va stârni râsul dar și enervarea mentorului nostru.

- Râdeți, râdeți, parcă așa se învață meseria. Domnilor, trebuie să pătrundeți în esența lucrurilor, la rădăcina lor. Nu așa de florile mărului cum face el, scrie ce îi convine.

Pentru o imagine completă a satului mai trebuia să facem monografii sociale, la instituțiile locale, școală, dispensar, cooperativă, poștă, biserică. Am fost trimis cu Nicoleta să ne ocupăm tocmai de aceasta din urmă, de biserica ortodoxă a satului. Preotul motociclist ne-a tratat cu cafea și vin, pe alese, în altar.

- Mai sunt părinte enoriași?

- Mai sunt, mai sunt, merge treaba. Bă copii, meseria asta nu piere. Mai moare unu', se mai naște altu', mai o nuntă, mai un botez, mai o pomană... merge treaba. Salaru' salar, mâncărica mâncărică, băutura băuturică, mai pică și câte o neprihănită la spovedanie...

- Vai părinte, tocmai dumneavoastră? l-a certat Nicoleta.

- Eeh, păi nu știți vorba aia, să faci ce zice popa, și nu ce face el, că altfel iadu' te mănâncă.

- Părinte, să trăiești, îmi placi, zău, da sincer, matale chiar crezi, adică să fie ceva pe acolo prin cer? l-am întrebat, după ce am mai ciocnit încă o dată paharele.

- Bă copii, are vreo importanță?

La plecare cu milostenie popească, ne-a pus "la pachet" câteva sticle de vin și colaci, pentru colegi, că de, suntem și noi "studenți amărâți".

Luță și Iuliana abordaseră dispensarul sătesc și cu discreție ne-au comunicat la toți invitația doctorului de-al vizita spre seară. Am profitat de plecarea lui Cloco la un protocol cu oficialitățile locale și la apus eram la locuința doctorului, situată chiar într-o

aripă a dispensarului.

- Cum e doctore? l-am întrebat.

- Nasol frații mei, nasol de tot. Asta nu e viață. Noroc că la patru, cinci zile mai dau o fugă pe la "Bucale", pe acasă, pe la ai mei. M-a părăsit și logodnica, zice că put a țăran. Ăștia de aici mă cred nebun, adică numai un nebun ascultă muzică "sifilitică" și mănâncă conserve.

- Păi chiar așa, doctore, cu ciupercuțe, cu smântânică, cu purceluși de lapte și cu toate bunătățile ce sunt pe aici, matale te plângi, zău că ești nebun, a intervenit Dorinel, gurmand recunoscut.

- E mizerie mare, frații mei, "e microbi", nu v-am spus? Mai am un an și oi găsi eu altceva. Nea Pandele, ia du-te domnule și mai la niște cognac de la nea Tase, de la cârciumă. Spune-i că mă descurc eu cu el.

Nea Pandele era felcerul, mâna dreaptă și omul de încredere al tânărului doctor.

Puțin după miezul nopții am plecat înspre "casă", înveseliți după tratația amabilei noastre gazde, cântând de-ale noastre, studențești. Dacă am fi știut ce ne așteaptă!

Furios, Cloco ne-a convocat într-o ședință fulger.

- V-ați dezonorat, v-ați făcut de râsul lumii, ca ultimii bețivani. Cu ce autoritate mai mergeți dom'le mâine la subiecți?

Zilele care au urmat au fost dure pentru noi. Băteam ulițele de dimineața până seara în căutarea oamenilor din eșantion, de regulă plecați mai toată ziua pe unde îi chemau treburile. Îi găseam seara, nădușiți și obosiți de munca de peste zi. Așa s-a scurs săptămâna în acea localitate olteană. La plecare ne-am luat rămas bun de la nea Tudorache, președintele. Și-au luat și tovarășii de la județ, care ne însoțiseră, dar nu oricum. Au avut grijă să plece cu portbagajele pline, cu de-ale gurii, că aveau greutăți familiale și ei. Urma

să revenim în vară în comună și nea Tudorache ne-a promis sprijinul său. Ne-am continuat "periplul sociologic" într-o altă comună a județului. Ne-am cazat într-un orășel apropiat, într-un bloc în construcție și pentru câteva zile am fost navetiști. Eram avertizați că în sat situația este tensionată, că sunt două tabere, una a primarului, alta a președintelui CAP-ului. Ni s-a mai spus că în sat o să găsim mulți cu "bube-n cap", foști chiaburi sau mici arendași care se opuseseră cu înverșunare colectivizării, mulți dintre ei cu ani buni de pușcărie politică.

Gospodăriile țăranilor, satul însuși arătau, mai bine decât în cel cu CAP-ul milionar, case mari, cele mai multe vechi, bătrânești, curți îngrijite.

După întâlnirea cu oficialitățile, rece, distantă și departe de cea cu nea Tudorache am ieșit imediat în "teren", în căutarea și investigarea celor din eșantion. Deși nevizată de chestionar, căutam să înțeleg frământarea mocnită din sat, ce-i făcea pe oameni să mai adauge un necaz la acelea de fond care le stricase rostul, colectivizarea, alinierea la niște valori care le erau străine, reducerea lor la simple unelte. Am remarcat totuși că față de semenii lor din satul cu ciupercarie, oamenii de aici erau mai dezghețați la minte, aveau păreri cristalizate, uneori cu accente critice, de un curaj nebunesc. Despre conflict, m-am lămurit repede:

- Doi șnapani, dom'le, s-au ajuns și ei și neamurile lor, ăștia se ceartă pe ciolan, mi-a spus un cioban. Noi tot amărâți. Aia de la partid, de la județ nu au ce le face, nu știu nici ei cum s-o dreagă. Amândoi, și primarul și ăsta de la colectiv au rude mari pe la "ceceu". Cât nu pică ăia, nu pică nici ăștia. Ăsta de la colectiv e neam prost rău de tot, face totul pe plocoane și dacă n-ai, se uită după muierea omului. N-ai ce să-i ceri, neam de hoți și bețivani.

Mă interesam din vreme de oamenii mei, pe unde stau, pe unde lucrează, ce porecle au, cam ce îi duce capul. Întrebând de

un anume Botezatu, toți îmi răspundeam cu "ah... boierul"? Nu știam ce fel de boier era, dar ardeam de curiozitate să-l cunosc, deși eram cuprins de temeri. Nu știam cum el, un "boier", va primi pe unul ca mine, student la filozofie marxistă. După multe căutări, - omul lucra pe un șantier - într-o seară, sunt în casa lui, cu o ceașcă de tescovină în față. Așteptam o primire ostilă, o discuție de convenienţă sau chiar un refuz de a dialoga. Dar nu a fost să fie așa, omul din fața mea trecut prin multe încercări s-a dovedit mai mult decât deschis. Peste ani, am înțeles sensul purtării sale, sensul spuselor sale. Omul acela, de vârsta a treia, cu fața brăzdată de riduri a vrut ca eu, puștiul de douăzeci de ani, să aflu, să știu ce nu puteam ști, la momentul acela din cărți sau din prelegerile de la facultate. Îmi spunea totul franc, direct fără ocolișuri, fără teamă, trecuse prin prea multe să-i mai fie teamă de ceva. Nu-i mai rămăsese decât să spună, să nareze viața lui, viața unei generații.

- Toată boierimea noastră era casa asta și vreo cinsprezece hectare de pământ. Apropo de casă, ai văzut-o pe a primarului? Care este mai boierească? Tata a fost băiat sărac, au fost cinci copii la părinți, el și patru fete mai mici. Aplecat din sat pe la trisprezece ani, la Roșiori, ca băiat de prăvălie. Au trecut anii, a strâns bănuț cu bănuț și a deshis o băcănie. S-a întors mai târziu în sat, a cumpărat ceva pământ și a făcut casa asta "boierească", cu patru camere. L-au arestat prin cincizeci, ca dușamn al poporului. Nici în ziua de azi nu știu nimic de el. Se zice că ar fi murit la Periprava, dar nu știu. Eu eram la o școală de topometrii în București și când am aflat de tata, am lăsat totul baltă și vreo șapte ani am rătăcit prin țară, am lucrat pe la tot felul de șantiere. Eram pe undeva prin munți, se făcea o cale ferată. Un coleg, pe care îl credeam prieten și căruia îi povestisem viața mea, m-a turnat. Într-o zi m-au luat de la masă, m-au urcat într-un GAZ și m-au dus la Craiova. Atunci am aflat că eram condamnat în lipsă, încă de când

cu tata. Nici azi nu știu de ce, nu mi-a arătat nimeni nici un act, nu făcusem rău la nimeni.

Apoi bătrânul mi-a povestit pe îndelete calvarul care a urmat până la eliberarea din ‘65. Își mai aprindea câte o țigare și continua să vorbească. Lângă el, bătrâna, soția sa, izbucnea în reprize repetate de plâns.

- Am venit în sat, mulți se uitau la mine ca la un ciumat. Am plecat din nou pe șantiere. Mai am acum câteva luni și ies la pensie. Dumnezeu e sus, el le va plăti pe toate. O să mai găsești în sat oameni care au suferit. S-ar putea să nu afli nimic de la ei, viața i-a învățat să tacă. Dar eu uite că nu pot, vreau să se știe, să se știe totul.

Am plecat de la “boier” tulburat, totul părea un coșmar. Nu credeam, povestea auzită era ireală, era ilogic, era inuman. A doua zi aveam să aflu că bătrânul avea dreptate. Am ajuns la un alt năpăstuit al soartei. În sat lumea îi zicea “neamțul”. Nu era neamț deloc, era român get-beget. Înainte de ‘40 făcuse ceva școală și peste un an o școală de subofițeri de geniu. Luptase pe frontul de est, scăpase din încercuire la Odesa, dar și cu un plumb de “pepeseu” în plămânul drept. A stat câteva luni prin spitale până s-a făcut bine. A fost trimis apoi la o școală de ofițeri în Germania. În ‘45, după pace, unii colegi de-ai săi au rămas acolo, dar el s-a întors, nu era locul lui printre străini. A lucrat pe șantiere, chiar și la Bumbești-Livezeni. Între timp s-a înscris și la facultate, la construcții. Bun meseriaș și organizator a ajuns mai târziu și director tehnic. Dar povestea nu a ținut mult, pentru că un fost coleg la școala de ofițeri îl tot șantaja cu o poză, ei doi și ceilalți îmbrăcați în uniforme nemțești. Când “neamțul” i-a spus că nu îl poate ajuta cu intratul fetei la facultate, acesta l-a “aranjat”, s-a dus cu poza la județeană de partid. Acum este pensionar și mai câștigă un ban zugrăvind, tencuind sau ridicând vreun acaret pe la oamenii din

sat.

Un nou conflict cu Cloco avea să aibă loc în finalul practicii noastre. Întâmplarea a făcut ca într-o după-amiază de duminică, împreună cu trei colegi să fim invitați la sanitarul satului, la o țuică, la sora sa, asistentă medicală. Cum aveam ceva timp până la venirea autobuzului și cum afară era cam frig, am acceptat invitația. Gazda, tinerică și frumușică ne-a primit cu amabilitate. Era divorțată și avea doi copii de crescut. A trecut destul de repede la a-și povesti viața fără noroc.

- Bărbatu', un bețiv și de o gelozie bolnavă. Nu mergeam undeva că întorși acasă, mă snopea, că s-a uitat cutare la mine, că ăla mi-a făcut cu ochiu'... ce mai, un chin. Da s-a ales prafu' de el, acu' e la nebuni, la Greci. Da nici asta nu e viață, toți mă vânează, mă șantajează. Ăsta mai mare de la "ceape", nu-mi bagă apă-n curte, că nu mă culc cu el. Păi cu el, că e mai bătrân ca tata?

Din când în când își mai ștergea lacrimile și își mai mângâia copiii. Furați de confesiunile femeii, am uitat de trecerea timpului și ne-am trezit cu profesorul în casă. Cum am fost primul care am ieșit în curte m-a și luat în primire.

- Bravo dom'le, ați ajuns să mergeți la curvele satului!?

Atent la cuvintele cu care erau gratulați colegii mei, nu am observat șanțul cu apă de la poarta gospodăriei, așa că am trecut prin el, luând ceva apă la ciorapi.

Ajunși "acasă", nici pomeneală să mai mergem la masă. Profesorul ne-a convocat imediat în ședință moralizatoare.

- Iar v-ați făcut de râs, iar v-ați compromis. Ce ați căutat domnilor la curva satului, era curva în eșantion? Domnilor instinctele astea primare se satisfac într-un mediu social bine determinat. În plus vă mai și îmbătați ca niște ordinari.

Am ripostat, indignat de acuzele lui Cloco.

- Dom' profesor, arătăm noi a oameni beți? Și să știți că am

aflat lucruri interesante despre sat, ce dacă e curvă, e treaba ei. Astea știu mai multe, au experiență.

- Nu ai văzut domnule că era să înoți prin șanțul ăla? Acum o suciți că v-ați dus în interes profesional, nu-i așa? Să-mi puneți pe hârtie ce ați aflat, dar fără pornografii.

Fetele râdeau pe înfundate și ne făceau semne ușor obscene.

- Ce râdeți domnișoarelor, e de râs că ăștia umblă pe la curve?

- Râdem de foame, dom' profesor, a replicat Iuliana, vă rugăm, să mergem la masă.

- Bine, să mergem, dar fără ei, ei sunt sătui, au mai și băut pe deasupra.

Ne-am întors în București în relații nu prea amabile cu profesorul nostru, îndulcite totuși într-un fel de materialul bogat, chestionare, interviuri, studii de caz.

După sesiunea de examene din vară, am revenit în comuna olteană, cu CAP-ul milionar. Eram de acum de-ai casei, copiii lui nea Tudorache, oamenii ne știau, noi îi știam pe ei. Echipa se completase cu doi străini, un renumit sociolog francez, și un american. Dacă francezul era recunoscut în lume pentru lucrările publicate în domeniul sociologiei urbane, și rurale, despre cel de al doilea nu realizam ce hram poartă. Blond, înalt, bărbos, american din Boston, de origine irlandeză. Se spunea că studiază relația dinstre calitatea vieții la sate și cooperativizarea agriculturii, în țările est europene. Noi primisem indicația de la Cloco să-l ducem pe la casele mai arătoase. Oricum prezența lui făcea ca grupul nostru să fie în permanență supravegheat, fără discreție de câțiva inși dubioși, veniți cu treburi nu prea clare prin sat.

Lucrurile se aranjau repede, când Tom, americanul, găsea ce-i trebuie în sat, adică o țuică bătrână, de la "mama ei". Ciupea ceva românește, destul să facă chiar glume.

- Cloco, mâine, București, ne-a spus Tom, într-o seară.

- Nu se poate, Tom, nu are cu ce, nu are tren, l-a contrazis colegul Alin.

- Ba, poate, cu taxi, "taxi eu".

Era apropo la faptul că profesorul se folosea adesea de mașina lui Tom, o mașină cu număr TC, închiriată la Torino, iar noi îl tachinam că este șoferul lui Cloco.

Într-o zi, stomacul lui Tom a cedat în lupta cu amestecăturile de tării pe care le îngurghitea cu plăcere, din zori și până seara. Cloco i-a recomandat și chiar i-a pregătit o zeamă din fiertură de orez.

- E bună Tom? 1-a întrebat. Ia, ia, o să îți facă bine.

-Nu, nu... bună, i-a răspuns Tom schimonosindu-se. Bună zeama de prună.

S-a nimerit să fie ziua națională a Franței și reputatul sociolog francez a dat o masă la nea Sandu, garnisită cu toate bunătățile, dar și cu băuturi pe alese, vin de Tokay și cognac fin franțuzesc. Ne-am trezit spre final cu toții cântând "marseieza" și scandând "vive la France". Nu știu de ce dar chestia nu-i cădea bine lui Tom, sta îmbufnat și mai golea, în ciudă câte un pahar.

Era vremea secerișului și în sat nu găseai picior de om, cu toții, țărani și funcționari locali erau pe tarla. Umblam brambura pe uliți, doar om găsi vreun "subiect" să ne facem chestionarele. În zadar, satul era pustiu, căldura era toridă, până și câinii se ascunseseră prin cotloane mai răcoroase. Strigam la câte o poartă, mai intram în câte o curte și nici țipenie. De sub șopron dulăul cât un vițel, uita să mai latre, uita că gospodarul lăsase casa în grija lui. Numai noi umblam aiurea, bătuți de soarele ucigător, în plus mai trebuia să te ferești de întâlnirile inopinante cu Cloco. Salvarea a venit de la Nicu, ingenios ca de fiecare dată. Găsise în cimitir un cavou, recent ridicat de cineva mai înstărit, pe moment fără locatari. Era bine acolo, răcoare ca într-o peșteră, mai stăm la

o șuetă, mai făceam "o carte" mai trăgeam un pui de somn. Treaba cu cavoul mi-a amintit o întâmplare cu un unchi de al meu. Își făcuse și el o criptă, să fie acolo, că nu se știe cum vor fi timpurile. La un an după asta, era chiar să ajungă la locul cu pricina, dus cu dricul. Totul pornise de la niște dureri banale de stomac ce îl tot sâcâiau. Nimerindu-se pe la oraș, la Turnu, la fiică-sa, și-a zis că n-ar fi rău dacă ar trece pe la un medic.

- Câte scaune ai tataie? 1-a întrebat doctorul. Adică de câte ori pe zi se duce unchiul Stan la privată.

A stat un pic pe gânduri, a numărat pe degete, atent ca nu cumva să uite vreun scaun din casă, mare sau mic.

- Cam nouă, domn' doctor, n-am prea multe, ca omu' sărac și eu.

- Tataie, e destul de grav, ia să iei tale bulinele astea și să te abții de la lichide.

Și așa s-a trezit unchiul Stan cu o constipație, de într-o noapte credea că o să crape. L-a urcat tușa Gherghina spre dimineață în droagă de l-a coborât de pe deal până la dispensar. Și când și-a revenit și a văzut ce ușor poți să treci pe lumea ailaltă și-a zis că bine ar fi să își facă pomană de viu, adică să mănânce și să bea cu cei dragi, acolo' în cavou, unde o să-i putrezească oasele, când o veni sorocul. Și mâncase și băuse unchiul Stan pe săturatelea și cânta din alea bătrânești, de inima albastră, de se opreau babele din tămâiat.

La auzul poveștii Dorin, s-a uitat la mine și mi-a zis glumeț:

- Bă, da așa sunt de proști ăștia din neamul tău, să încurce treaba mare cu scaunele? Nu prea seamănă cu teleormănenii lui Moromete.

- Deh, măi Dorine, ce știu ei? Ei vorbesc așa direct, fără chestii simandicoase, fără "radicale". Știi chestia cu "radicalul"? O vecină de-a noastră, tușa Filofteia avea o fată pe la oraș, la liceu,

ce mai, fală mare și nurlie, foc. Și o anunță ea pe maică-sa că o să vină acasă cu două colege, fete de oraș, să ia și ele aer curat de la țară. Și îi mai zice fata tușii Filofteia să nu o facă de râs, să vorbească și ea mai coconește, mai "radical", nu ca la coada vacii. Vine sâmbăta, vin și fetele și întreabă ele pe tușa Filofteia "ce faci tanti" și ea le răspunde superior "ce să fac tușică, fac și eu radical".

Spre seară luam ulițele la picior, ne așteptam oamenii să vina de la câmp, îi luam în primire, așa obosiți și nădușiți cum erau și ne întorceam la școală, la dormitor spre miezul nopții, hărțuiți de câinii satului, înviorați și ei de nădușeala de peste zi.

Săptămâna a trecut repede și ne-am mutat într-o altă comună din județ, populată de un amestec de români și "sârbi", de fapt un soi de bulgari.

Sat mare, cam șapte, opt kilometri, de la un cap la altul, cu gospodării și oameni așezați, mai toți cu "statut ocupațional dublu", salariați pe la fabricile din orașul învecinat și agricultori la bază. Ne tot întrebam ce o fi cu "sârbii" ăștia rătăciți pe aici, prin Oltenia.

- Băi Teo, îmi spune vesel Dorin, băi de când mă chinui eu să prind "sârbii", câte antene n-am încercat! Uite băi, că o să-i prind acum.

Era apropou la încercările celor din sud de a recepționa programul televiziunii iugoslave.

- Și ce ai vrea tu Dorinei, să prinzi? Ți-ar fi bună mie o sârboiacă, nu-i așa? Cum s-or fi aciuat, măi ăștia pe aici? Precis au trecut Dunărea înot. Îl știi pe Mitiță de la "engleză"? Ăsta are rude în Bulgaria, d-aia îl tot tachinez eu că e bulgar cu capu' mare și-a venit la noi cu pluta.

A doua zi ajung chiar la niște "sârbi".

- De când sunteți mamaie veniți aici? întreb gazda.

- Nu știu maică, nici bunica mea - să-i fie țărâna ușoară - nu știa. Se zice că de mult pârjoliseră turcii tot, pe la noi, pe la bulgari. Nu mai era de trăit, și-a luat fiecare ce-a apucat și au luat-o n'coace, peste Dunăre și s-au așezat pe valea asta. Și uită-ne și azi aci și tot cu ale grădinăritului, că asta știau ai noștri ăl mai bine. Acu, ne amestecarăm, ne-ncruscrirăm cu "rumânii". Da, maică, când eram eu fată nu se putea așa ceva. Aoleo, ferească sfântu' să fi umblat un "rumân" după una de-a noastră. Și umblau maică, că erau frumoase, oacheșe și ciolănoase. Da și ele, și lor le plăcea, așteptau să se culce alde tas-o și ieșeau fuguța la poartă când le fluiera ăia.

- Da, bulgara o mai știi mamaie?

- Eh, mai știu ceva, da așa, un pic, mai mă uit la ăștia, la televizor, da parcă e altceva.

Îmi atrage atenția într-o curte, aruncate în dezordine ceva ce semăna cu niște fragmente de bronz ale unei statui. M-am apropiat și am încercat să reconstitui imaginar obiectul. Era chiar o statuie, înfățișând un uriaș soldat sovietic strângând la piept o armă automată, un "pepeseu" cu tambur. S-a apropiat de mine un bătrân, incitat de curiozitatea mea.

- Ce te uiți flăcăule? Lasă-l că stă bine acolo, rupt și năpădit de buruieni. A fost unul pe aici, un "majur", a venit în patruspatru cu ăia de la "Tudor Vladimirescu", din Rusia. A umblat pe la toți mahării să ne pună nouă aici, în mijlocul satului, mujicul ăsta. Da nu l-a ajutat Dumnezeu, că de atunci tot aci zace. L-aș fi pus eu la vie să sperie ciorile.

Sătenii, erau tot cu câmpul și noi ne-nvârteam de colo-colo fără rost. Cârciuma era închisă și ea și bietul Tom se perpelea ca peștele pe uscat. Dormeam și mâncam la școală și în loc de siestă, după prânz Cloco, ne îndemna la treabă. Geo, colegul bucureștean, scundac cu un nas acvilin, fața lătăreață și aerul său

blegos nu se despărțea de o geantă voluminoasă de umăr.

- Ce-o căra băi ăsta, în traista aia? se mira Dorin. Băi, ăsta e habotnic al dracu', plimbă chestionarele astea, băi, le scoate la aer. Băi, ăsta vrea zece la practică. Da unde dracu' dispare băi, după masă? Acu'1 vezi, acu', nu-1 mai vezi. Băi, ăsta are vreuna pe aici, vreo sârboiaca din astea. Uite al dracu', nu știi de unde sare iepurele.

N-a trecut mult și m-am lămurit cum e cu volatizarea lui Geo. Cum o scară da în ușa podului, m-am gândit că n-ar strica să trag un pui de somn, la răcoare, până spre seară, când vin sătenii pe la casele lor. Când mă felicitam de istețimea mea am dat în pod peste "dispărut", peste Geo. Trăgea la aghiase, în aroma mușețelului și albăstrelelor culese și puse la uscat de elevi. Am priceput și ce căra el cu ditamai gentoiu, cearceaful pe care era lungit.

După câteva zile ne-am mutat "tabăra" în comuna învecinată ai cărei localnici erau tot un fel de "sârbi". Nici primarul și nici președintele "ceapeului" nu prea aveau chef de noi, mai ales că erau în niște dispute personale amândoi. Dumnezeu știe pentru ce. În plus, le-au mai "dat de furcă" și câteva ploi torențiale care făcuseră din lanurile de grâu veritabile mlaștini. Combinele și tractoarele rămâneau împotmolite pe tarlale, așa că trecuseră, cu mic, cu mare la seceratul cu mâna. Cum să mai aibă chef de noi, ei cu munca, noi cu "studiatul". Cloco se străduia să rezolve problema cu masa noastră și ei îl luau cu "ai sictir".

- Domn' profesor, i-am zis, tot pierdem timpul, să-i ajutăm și noi.

- Cum să-i ajutăm domnule?! Știți domniile-voastre ce e aia seceră? Ori vreți să mai dăm și de altele, să se mai taie vreunul?

- Cum om putea și noi, dom' profesor, important e gestul.

Și așa, a doua zi, s-au trezit oamenii cu noi pe loturi, s-au uitat chirâș și sceptic și ne-au întors spatele, doar ne-om vedea de drum.

Într-un sfârșit ne-au acceptat și ușor, ușor ne-am specializat în legatul snopilor și făcutul "măgărușilor". Am muncit cu ei cot la cot până spre apus. Seara, masă mare la școală, meniu bogat, băutură "gârlă", ce mai, eram de-ai lor, treburile se aranjaseră, așa că în cele câteva zile, sejurul nostru a fost util și plăcut. Ne-am despărțit cu nostalgie de săteni și ne-am continuat cercetarea într-o comună din sudul județului. Mă surprinde de la început o zonă a satului cu case stil "american", ca la oraș, la stradă, deosebite de arhitectura locului.

- Astea erau pe timpuri ale geambașilor de cereale, greci, evrei, nemți..., mai puțin români. Se făcea mult grâu și porumb p-aci. Le luau pe nimic de la noi, le duceau la Dunăre și umpleau burțile șlepurilor cu ele. Se umpleau de bani și ăștia, ai noștri, tot amărâți.

Primarul era un tip, cam la patruzeci de ani, durduliu, scundac, cu o față mai tot timpul asudată și vesel, nevoie mare, era greu să-l superi. Ne-am bucurat de la început de simpatia lui, nu aceleași sentimente le avea însă față de Cloco.

- Mă fraților, ce e mă cu ăsta, parcă-ar fi baptist. Nu fumează, nu bea, nu umblă la femei. Deh, cartea multă, te prostește. Ce vă aleargă mă, toată ziua ca pe hoții de cai? Muncă, muncă, da are și asta un rost. Mă, ascultați aci la mine, profitați cât se mai poate, că tinerețea trece, vin apoi belelele, una peste alta vin. Să fiu eu ca voi, aș rămâne repetent vreo doi, trei ani, așa s-o mai lungesc, că stăpâni se găsesc destui pe urmă. M-au pus ăia, de "sus" primar, n-am zis nu, ce puteai să zici? La început mă cam păleam, da de la un timp, Dumnezeu cu mila, vorba marxistului, o învârt și eu cum pot. Ne cheamă ăștia, la județ, la "instrubeșteleală", ei vorbesc, eu mă uit atent la ei, de zici că-i sorb, mă mai fac că scriu, că notez, să-mi intre bine la cap, să nu mă uit, canci, eu mă gândesc la ale mele, unde mai trag un chefuleț, pe care-o mai "coto-

iesc". Ce mai, asta e. Ce dracu', mă, lăsați-o și voi mai moale, chestionare le trebuie ăstora, d-aia nu mai pot ei. Sau d-aia nu mai pot "ăia de sus", de ce-a zis țața Leana, că e bine cu colectivu', cu mecanizarea, cu chimicalele. Rahat, mint și ăștia, mint și ăia și voi vă omorâți. Ce dracu', fraților, trebuie să vă-nvăț eu?

Credeam la început că o face așa, pe hoțul, că se dă bine cu noi să nu ducem vorba mai departe, că primarul cutare face și drege. Dar ne înșelam, el era sincer cu noi, așa era el, fără tertipuri, și oamenii din sat îl vorbeau de bine.

- Fiți mă, oameni serioși, voi nu-l vedeți pe americanu' ăsta! îl doare pe el în cur de traiul nostru, auzi face "studiu". Cum e el "chiaun" toată ziua să vezi ce-o să scrie de noi, că e bine, că avem de toate. Păi, mânca el prin America aia a lor puișor la grătar, udat cu vin d-ăsta, de buturugă? Ce dracu' mă, păi ăștia mănâncă d-alea la pachet, desfaci plicu', îl verși în apă și gata masa. Sau beau d-alea, de te zăpăcesc la creier, din petrol sau mai știu eu de ce.

Venea seară de seară la noi, cu o sticlă, două de țuică, pitite bine, să nu-l vadă Cloco și ni le plasa sub o perină. Pleca mulțumit, făcându-ne șmecherește cu ochiul. În ultima zi, ne-a spus șoptit:

- Ia vedeți cum scăpați de baptistul ăsta, deseară să-i tragem un chefuleț la Primărie, să vadă și americanu' că românu' muncește și se veselește, așa-n sărăcia lui, fără chestii d-alea simandicoase ca la ei.

- Nici o problemă, nea Ristache, ne descurcăm, de nici musca nu știe de noi.

Și ne-am descurcat, cam pe la nouă, după ședința obișnuită, l-am vizitat, rând pe rând pe domnul profesor. Unul că îl doare măseauna, altul burta, altul capul. Ce mai, eram dărâmați cu toții.

- Oboseala, oboseala... trebuie să vă odihniți, să lăsați poveștile.

Și ne da la fiecare câte o pastilă, două, după gravitatea chestiei, de diazepam, din farmacia lui ambulantă, dotată cu generozitate cu tot felul de tranchilizante și sedative.

- Ia, ia asta, o să te liniștească, să dormi bine, ne alinta pământește și ne da pastiluța miraculoasă. Ne-am asigurat astfel că nu vom mai fi deranjați peste noapte de mentorul nostru, convins că dormim buștean. Obișnuia, precum Titi Teașcă cu fotbaliștii săi, să ne controleze peste noapte, să aibă grijă să nu facem prostii, să nu umblăm blendărăi, pe la femei sau pe la "una mică". Ne-am strecurat hoțește pe fereastră cu direcția Primărie unde nea Ristache se ocupase gospodărește de toate. Spre dimineață, pe la trei, cheful era la apogeu. Rodica dansa un amestec de blues și tangou "pe-'mpiedicatelea" cu vicele, Nelu îi cânta la ureche contabilei doine ardelenești, iar nea Fane paznicul, trimis după țuică la cazan, urla nu știu ce pe afară, pierduse bidonul sau nu găsea drumul. Nea Ristache se ține pe după gât cu Tom, ciocneau paharele și se sărutau pe frunți.

- Mă Tom, mă Tomiță, mă capitalistule, mă exploatatorule, visai tu mă, să te pupi cu un comunist? Tom avea ochii mici, barba umedă și îngâna repetat "ochei, ochei...".

- Las-o mă dracii' cu "ochitu' ", ce mă, nu nimerești paharul dacă nu-l ochești?

Pe la cinci s-a spart masa și pe același drum ne-am întors la paturile noastre. Să fi trecut zece, cincisprezece minute după asta, când Cloco a venit să ne dea deșteptarea.

Următorul "popas" și ultimul al descinderii noastre pe teren, era orașul din câmpia Romanaților, fostă capitală de județ, resemnat acum la statutul de mic oraș provincial și cunoscut ca "locul unde s-a rupt carul cu proștii și orașul cu cele șapte minuni". Oamenii locului nu arătau nici pe departe a proști și nici minuni nu se vedeau. Orășelul era "antic și dedemult", numele provenind

de la un împărat roman Caracalla, care în vizitele sale de lucru prin uriașul imperiu se abătuse și pe la "davele" din aceste locuri, dăruite de Dumnezeu cu ape, păduri și pământ mănos. Multe case mari, vechi, de oameni cu stare, un parc natural monumental, o bijuterie de teatru ridicat de târgoveți, cam pe la spre sfârșitul secolului trecut, un râu canalizat pe sub caldarâmul străzilor, foișorul de foc și șipotele cu apă de cleștar. Toate dau târgului personalitate, distincție, trăinicie. Oamenii erau supărați, județul și mai târziu raionul erau desființate. Erau alipiți fortuit, nelogic, la județul vecin, și capitala era într-o "comună mai mare", cum ne spunea unul din "subiecți".

Eram de-al locului, terminasem liceul în orășelul cu pricina și trebuia să suport ironiile colegilor mei, este adevărat nu răutăcioase, orașul le plăcea, se simțeau bine și poate de aceea, mă tachinau.

- Băi, Teo, șmecher ești dom'le, nu ne-ai spus să ne vaccinăm, să nu ne îmbolnăvim și să ne nenorocim pe toată viața. Băi, dacă luăm prostia de la ăștia, ce ne facem? Era desigur Dorin, el era spiritualul echipei.

- Dorine, s-a rupt ea căruța cu proști, dar ăștia, proștii s-au împrăștiat, a bătut vântul și i-a dus în cele patru zări.

Chestia cu ruptul căruței cu proști are în ea un sâmbure de adevăr. Se zice că demult, niște țărani, niște proști cum li se spunea, se răzvrătiseră. Boierul pe moșia căruia erau, pusese să fie legați în lanțuri și să fie duși la județ, la judecată, sub escortă. Pe drum s-a stricat căruța cu proștii năpăstuiți, i s-a rupt o roată și ei, proștii au rămas undeva prin câmp. Unul din escortă, a dezlegat un cal de la căruța avariată și s-a repezit în târg să anunțe autoritățile că întârzie, că s-a rupt căruța și proștii or să fie aduși pe jos. Din goana calului, lămurea pe curioși ce s-a întâmplat, că s-a rupt căruța cu proști. Seara, la cafenea șugubeții au dat-o pe glumă și

gluma s-a întins. Dar, stai, că încă nu s-a terminat totul. După primul război mondial, edilii s-au gândit să ridice un monument spre aducerea a minte a celor răpuși de gloanțe pe câmpurile de luptă. Zi și făcut, au strâns banii, au contactat mai mulți maeștrii în ale sculpturii și au ales oferta. La final, sculptorul nemulțumit de onorariu și-a zis să le-o "coacă", să lase o dovadă pentru eternitate că acolo s-a rupt căruța cu proști. Și le-a făcut-o, roata unui tun ce orna monumentul avea lipsă, așa ca din greșeală, o obadă. Numai ceva mai târziu, cineva a remarcat răzbunarea subtilă a maestrului.

- Da cu minunile, cum e băi, Teo?

- Păi, cum să fie, știu și eu câteva, or mai fi și altele. Cică pușcăria era pe strada Libertății, cimitirul pe învierii, furtul "secolului" local s-a dat la Poliție, cel mai mare incendiu a fost la cazarma pompierilor, primul kilometru la șoseaua spre Craiova are optsutecincizeci de metri... chestii de folclor. Mai nou am auzit altele. Se zice că firma la baia-comunală era scrisă cu becuri cu neon. Într-o zi s-a ars un bec și când se întuneca, tot ce se vedea era…"aia-comunală". Una mai proaspătă este că după ce șantieriștii au gătat niște blocuri ca să scoată macaraua dintre ele a trebuit să dărâme ceva dintr-un bloc.

- Băi, cine zice că ăștia după aici sunt proști? Băi, să fiu al dracu', mare e grădina lui Dumnezeu.

- Auzi alta, Dorine, că înainte de război unul din oraș avea așa talent la desen, încât statul îi da o rentă pe lună ca ăsta să nu falsifice bani. Era omu' plătit să nu facă nimic.

Centrul urbei, era o piață destul de măricică, ovală ca formă și acoperită de un frumos parc. Seara, tineri și tinere își făceau plimbarea dând ocoluri repetate parcului. Fetele erau cu ochii pe tinerii ofițeri visând la un măritiș cu viitorul asigurat, la mare preț fiind aviatorii din garnizona din apropierea orașului. "Învârteala"

asta nu putea să scape ochiului critic al lui Dorin:

- Băi ăștia se învârt ca măslina-n farfurie când nu poți s-o "prinzi" cu scobitoarea. Băi, ăștia sunt buni de cosmonauți, uite la ei cum se învârt și nu-i apucă amețeala. Uite așa îți dai seama că pământu' e rotund. Te fâțâi pe "farfuria" asta și vezi că de unde pleci, tot acolo ajungi.

Dincolo de tachinările lui Dorin, oamenii locului nu erau nici mai proști, nici mai deștepți, nici mai buni, nici mai răi decât alții. Etichetele legate de căruța ruptă și "minuni" erau picanterii populare. Ce, parcă toți orbii nimeresc Brăila sau cei mai mulți câini pe cap de locuitor sunt la Giurgiu? Încercam să decelăm cum se integrau țăranii-navetiști, pe care îi investigasem la ei acasă, la locurile de muncă, în oraș, la uzina de vagoane, fabrica de conserve sau la "anvelope". Despre ei, la ei acasă ne cam lămurisem. Satul devenise pentru mulți locul de dormit. În rest legăturile omului cu rudele, vecinii, autoritățile, "ceapeul" și chiar cu familia erau fragile. Multe din responsabilitățile de "cap de familie", le preluase nevasta. El, navetistul devenise un fel de dispecer, venea seara acasă, afla ce și cum, de la ai casei, își da cu părerea, își da cu presupusul și hotăra de azi pe mâine: tu te duci la moară, tu la prășit porumbii, tu duci purceaua la vier... Omul nostru se chinuia, pleca de acasă cu noaptea-n cap, pe la patru, pe la cinci și se întorcea pe-nserat. Vara se mai lua cu treaba, că era ziua lungă, dar iarna nu era chip să pună mâna pe ceva. Ba când se zburlea vremea rău de tot, erau zile când rămâneau la oraș, să doarmă pe la rude, pe la prieteni sau pe la fabrică, prin dormitoarele improvizate. Dar erau mulțumiți, aduceau un ban acasă, aveau speranța unei pensii de stat. Cu lotul ajutător, cu grădina de lângă casă, cu ceva păsări și animale de curte o scoteau mai bine la capăt decât alții. Nu conta că lipsea peste zece ore pe zi de acasă, că se întâlnea cu neamurile la "zile mari", că lucra în ture sau că era rupt

de obiceiurile satului, de la nunți, de la botezuri. Serviciu' era servici și ăia de la "cadre" nu știau multe, lipseai, îți "dezlipeau" repede contractul de muncă. Nu le era prea bine la fabrică, prea multe regulamente pe capul lor, maiștrii și inginerii prea îi țineau "din strâns", prea îi apăsau cu îndeplinirea normei, reducerea consumurilor, productivitatea, disciplina... Secretarii de partid și președinții de sindicat îi "omorau" cu ședințele, cu lecțiile politice, cu critica și autocritica, cu ridicarea nivelului conștiinței... cu câte și mai câte. Unii se zbăteau pentru obținerea unei garsoniere sau unui apartament din cota fabricii. Le mobilau așa cum văzuseră pe la rudele de la oraș, le aduceau "îmbunătățiri", parchet, gresie, faianță. Dacă nu prea le locuiau, că stau mai mult pe la "țară", erau bune pentru copii, că erau la oraș, elevi la liceu sau "profesională".

Mai rău era de șantieriști, vara lucrau zece ore pe zi, dormeau în bărci și mâncau conservăraie. Mergeau vinerea acasă, în sat, murdari, năduși, încărcați de cumpărături, pâine, zahăr, ulei... Niște dezrădăcinați, copii cu două mame, din nefericire vitrege amândouă. Orașul nu era al lor, iar satul, satul se lepădase de ei. Peste ani, mă găseam într-un tren de navetiști, din acelea fără compartimente. Afară, întuneric, viscol, ger de crăpau pietrele. Dintr-un oraș mare au urcat zgribuliți un grup de navetiști. Mergeau cam o oră, schimbau trenul în altă gară și iar mai mergeau ceva și apoi o luau, pe jos, cale de kilometri spre casele lor. Și a doua zi o luau de la capăt. După ce și-au trecut din mână în mână o sticlă de "doi ochi albaștri" au ațipit într-un amestec de șuierat de vânt, țăcănitul roților de tren, sforăituri și pârțuri. Unul din ei, vorbea în somn, destul de coerent despre leafă, nutreț, moară, copii... S-au trezit într-un târziu, au golit frățește ultimele picături de țuică, și-au strâns bagajele și s-au pregătit să coboare. Am intrat în vorbă cu unul din ei și i-am spus că asta nu e viață. Mi-a răspuns oftând că "trage pentru o pensie, ce să facă"? Cât chin e pentru o bucată de

pâine.

Ne-am întors la facultate și colegii ne priveau ciudat, adică după o practică cu Cloco, cum de mai arătam întregi. Noi îi tratam cu o superioritate ostentativă, pe care o afișam chiar și față de unii profesori. Vroiam a le spune că, ei, șoareci de bibliotecă, îndoctrinați cu citate din Platon, Kant sau Hegel habar nu aveau cum e viața, viața reală și nu cea din cărți, cu dureri, cu bucurii, cu lupta pentru ziua de mâine. Coechipierii mei, Radu, Nicu, Alin, Dorina, Iuliana..., odrasle din familii "bune", de la oraș, intraseră pe deplin în rol, chiar dacă erau copii de directori, generali sau membrii în "ceceu". Condițiile vitrege de cazare la școli, internate sau SMT-uri, de masă, de cele mai multe ori cu "hrană rece", de baie, la fântâna din curtea școlii, colbul ulițelor, sudoarea țăranului, casele de cele mai multe ori arhaice și sărăcăcioase, nu-i speriaseră. Victor ne povestea amuzat cum după fiecare descindere a sa de la sate, mamă-sa, cu o fobie exagerată de microbi, îi dezinfecta hainele, să nu îi aducă în casă boli, păduchi sau lintițe.

Au urmat cursuri, semninarii, colocvii și examene și apoi înaintea vacanței, din nou în teren, de data aceasta în Ardeal. Se iscase un scandal mocnit pe tema "zonării agricole" și pe la ministerul agriculturii erau voci care se împotriveau desființării unor sate și restrângerii curții țăranului la doi ari și jumătate. Cloco, mentorul nostru fierbea:

- Cum vine asta, domnilor, cum adică "doi ari jumate", ce să facă țăranul în curticica asta? Unde să mai aibă și grădină, și cotețe și grajduri, și livadă? Dacă el nu mai produce, că nu mai are unde, ce facem dom'le cu el, îl facem consumator, îl trimitem la oraș să cumpere ouă, brânză și roșii? Nu ai voie domnule să ai fântâna lângă closet, nu te lasă "sanepidul", nu ai voie să ai șura lângă casă, e legea pompierilor. Și apoi, pe cei din satele desființate, ce faci cu ei, îi muți la bloc? Domnilor, noi ca sociologi, trebuie să

cercetăm fenomenul, să venim cu argumente, să arătăm că nu e bine, că distrugem țăranul, că dacă nu mai avem țărani, nu mai existăm, suntem niște nimeni.

Cu astfel de întrebări, dar și cu altele, am plecat într-o seară cei cincisprezece "samurai", din Gara de Nord, spre Ardeal. Nu știam prea multe, decât din cărți sau de la "gura lumii". Se spunea că o să aveam de-a face cu ungurii, că ăștia sunt dați dracului, că o să ajungem și pe la sași, că de la ei nu scoți o vorbă, că sunt sobrii și închiși în ei. Dacă până atunci reușisem să ajung la sufletul oamenilor, nu știam cum urma să mă descurc, intram într-un mediu pe care nu îl cunoșteam nici măcar ca turist. Am ajuns a doua zi, pe la prânz în capitala de județ, și apoi spre seară într-un orășel de munte. M-a frapat de la început ordinea, curățenia, arhitectura caselor, aranjarea curților, totul diferit de ce este la "regățeni", oricum cu multe nuanțe de civilizație în plus.

Spre seară am ieșit la o bere, la un restaurant de cartier. Lume multă, antren, muzică. Stupoare, într-un colț unii cântau ceva pe ungurește, într-altul alții făceau la fel dar pe românește. Din când în când cele două grupuri se salutau și își făceau urări. Unde erau ungurii ăia răi, puși pe ceartă cu românii, așa cum tot auzisem?

A doua zi, am trecut la treabă, ne-am stabilit eșantionul, ne-am pregătit chestionarele și ghidurile de interviu și desigur, mentorul nostru ne-a dat instrucțiunile de rigoare:

- Domnișoarelor și domnilor, vedeți că psihologia ardeleanului este altfel și purtați-vă ca atare. Prezentați-vă civilizat, decent, fără aroganță, fără ocolișuri. Nu degeaba se spune că pe ardelean nu este bine să-l calci pe coadă. Atenție la fenomenul religios, pe aici sunt mai multe culte și în plus, în ultimul timp s-au înmulțit sectanții, ar fi interesant să aflăm de ce. Și mai este ceva, dacă aveți în eșantioane țigani este bine să mă informați, să iau legătura mai întâi cu bulibașa, altfel nu o să aveți acces la ei și o să creăm

probleme.

Am ieșit apoi în teren, la "subiecți" și drept să spun, era altceva. Că era român, că era ungur, te invita în casă, te servea cu ceva, ce avea omu', o cafea, o palincă, sau o dulceață și apoi te întreba ce e de fapt cu tine, ce dorești concret de la el, că așa în mare știa, se auzise prin localitate de noi. Oamenii erau mai direcți, mai apropiați de probleme, mai informați, că era mai tânăr sau mai puțin tânăr. Nu era nevoie de prea multe explicații, ce însemna una sau alta. Lucrau la uzina din orășel sau în marele oraș, din apropiere, dar se ocupau și cu agricultura, la "ceape" sau pe loturile ajutătoare. Gospodării "aranjate", interioare civilizate, parcă altceva decât la "regățeni". Mie și colegului Jude, ardelean get-beget, ne "cade" în eșantion și două familii de țigani, adică două familii "interzise", de parcă ar fi fost ciumate. Nu aveam voie să ne apropiem de ele fără aprobarea lui Cloco care la rândul lui tebuia să o la de la "tovarășul" bulibașa.

- Ce facem Ioane, îi "pasăm", îi spunem lui Cloco sau dăm o raită pe acolo? Ce dracu', doar nu ne-or mânca, tot oameni sunt și ei.

- Hai Teo, să mergem, ne orientăm noi la fața locului. Ai auzit cum fac Ionescu și cu Bălan chestionarele? Umblă cu un aparat de fotografiat după ei, zic că sunt de la nu știu ce ziar, le promit la ăia din eșantion marea cu sarea și pe unde ajung sunt primiți cu mare respect.

- Respectul ca respect, dar nu de asta le pasă lor. O fripturică, o palincă, un flirt cu nevasta gazdei contează mai mult. Nu i-ai văzut că nici nu dau pe la cantină și atunci când ajung îi la așa, o greață, o i indispoziție de îți vine să le plângi de milă.

Păi dacă ăștia se descurcă, ce noi suntem mai de la "țară"? Ce să ne facă "frații" noștri, dacă dăm pe la ei? În cel mai rău caz ne alegem cu o bătaie bună, dacă nu om scăpa cu fuga.

Am întrebat câțiva localnici cam pe unde vine cartierul ăsta țigănesc și toți se uitau chiorâș, adică ce-or mai căuta și ăștia pe acolo. Am ieșit din localitate, am depășit un teren viran și undeva, la poale de munte am dat de locul cu pricina. O adunătură de colibe dărăpănate, curți fără garduri, boarfe țigănești multicolore, aninate pe sârme întinse pe pari arcuiți, câinii neținuți în lanț, gunoaie, arome deloc îmbietoare, noroaie, muzică la refuz, puradei cu burțile goale, bărbați musculoși cu mustățile "pe oală".

- Ioane, dacă face unu' un film aici și zice că e făcut în Matto Grosso, nu ai motive să nu-l crezi. Nu mi-am terminat bine vorba că am și fost înconjurați de o ceată curioasă de bărbați, femei, copii. Le-am spus ce e cu noi pe acolo, pe cine căutăm și spre marea noastră uimire s-au bucurat. În sfârșit venise cineva la ei să-i întrebe de sănătate, să le vadă necazurile, să-i ajute cu ceva. Faptul că eram de la București i-a dus cu gândul că însuși "tovarășul" ne trimisese. Vrând-nevrând, cu tot alaiul după noi, a trebuit să lăsăm deoparte chestionarele și să intrăm din casă în casă, dacă ceea ce vedeam se putea numi casă. Fiecare vroia câte ceva: butelii, locuri de muncă, curent electric, spitalizarea copilului handicapat, rezolvarea unui proces penal ... Și noi trebuia să scriem tot, să nu uităm cumva. Eram cuprins de greață, nu credeam că niște oameni pot trăi în asemenea condiții, mizere fiind puțin spus. Știam că nu aveam nici o putere, că nu ne va asculta nimeni, că nu îi va ajuta nimeni, că la necazurile lor am mai adăugat și noi niște iluzii, niște speranțe deșarte. După mai mult de patru ore am plecat și totul era ca după un vis urât.

Ne-am oprit la prima cârciumă și am "tras" câte o dușcă să ne treacă coșmarul.

Seara, i-am spus profesorului despre isprava noastră. Nu scăpăm nebeșteliți, îi încălcasem consemnul, puteam s-o încurcăm. Se vedea însă că în sinea lui ne aprecia curajul, punându-ne

apoi să-i relatăm pe îndelete totul.

- Cum dom'le, chiar așa? Păi în ce secol trăim noi, domnilor? Nu se poate așa ceva, mâine trebuie neapărat să vorbesc cu primarul.

Și-a vorbit, dar nu prea mult că i s-a replicat scurt:

- Lasă-i dom' profesor în pace, că ăștia așa sunt învățați să trăiască, vile dacă le-am da bagă caii în ele și ei tot în cort stau și tot vor găsi de ce să se plângă.

A doua zi pe seara, am mers cu Jude la Brașov. Avea o mătușă ospătăriță la cantina unui grup școlar așa că am mâncat și noi, studenții săraci, împărătește. La întoarcere, în troleu, un grup de șantieriști - se cunoșteu după salopetă că erau constructori - puțin "făcuți", se amuzau pe seama unuia, "nea Marin".

- Și zi așa, nea Marine, și bătut și cu banii luați.

- De bă, om bătrân ajunsăi s-o fac și p-asta, să ajung la pârnaie și să fiu tuns la chelie.

- Lasă nea Marine, că face bine la păr, să vezi ce des și frumos o să-l ai, o să moară gagicile după mata. Dar cum fu, mă nea Marine?

- Păi cum să fie, îmi scrise fi-miu ăl mic, Sande, care e militar, că l-a mutat la Țânțăreni, aci aproape, la școala de gradați și zisei să dau și eu pe la el. Aveam "douășcinci" de lei, zic, zece îi dau lu' nașu și cinșpe îi las lu' Sande de-o țigare. Când să mântorc, veni supracontrolu', ăia marii, nașu' făcu pe niznaiu și făcură procesu' verbal, ca să plătesc pe loc, o sută de lei, și cum n'avui, mă ținură cinșpe zile la mititica.

- Bă, nea Marine, ai scăpat ieftin, păi nea Stan, îl știi ăla de stă pe vale, a furat cinci verze de la colectiv și i-a dat trei ani. Păi matale ești boier.

Mă uitam la ei, după vorbă erau olteni, plecați de acasă după o bucată de pâine, și mă întrebam ce viață o mai fi și asta.

- Așa că nea Marine, ce mai, ești bun de cinste, la baracă dai o țuică.

Ne-am continuat în săptămâna ce a urmat călătoria de studii în alt oraș, populat la vremea aceea de o comunitate destul de numeroasă de sași. Ăștia erau exagerat de reci, de nesociabili, cu greu te puteai apropia de ei. Cloco întâmpina și el grutăți în rezolvarea cazării și mesei, așa că pe cont propriu, cu stomacurile goale, fără speranța că domnul profesor ne va aranja pe la vreo cantină ne-am ghiftuit cu o tavă mare cu mici, la un local. În final, ne îndemnam unul pe altul să sfârșim și cu ultimii mititei, rămași neînfulecați, dar toți îi priveau cu dușmănie, cu silă. Tox a luat unul în furculiță, l-a dus la nas și s-a strâmbat grețos:

- Băi, la mirosiți, carnea asta pare cam stricată.

Și totul după ce dădusem gata cam șapte, opt bucăți de căciulă.

- Băi, nene, strigă Tox la ospătar, ce faci dom'le, ne îmbolnăvești, ăștia nici câinii maidanezi nu-i mănâncă.

Se uită ospătarul la tava aproape goală, se uită la noi și ne strigă indignat:

- Mă, voi sunteți oameni serioși, păi după ce vă saturarăți, îi dați că e carnea stricată!?

Am plecat și în drum l-am întâlnit pe Cloco.

- Unde hoinăriți, fraților, vă caut de o oră, să mergem la masă, am rezolvat la cantina liceului.

- Știți dom' profesor, noi am mâncat, am îndrăznit să zic.

Atât i-a trebuit că l-a apucat furiile:

- Bravo, dom'le, eu alerg să rezolv problema și domnii studenți, au bani, mănâncă la restaurant.

Adevărul era că la capitolul ăsta eram cam lefteri și când ajungeam "la blană" apelam la bunul nostru profesor.

- Iar nu ai dom'le bani, iar i-ai băut, nu-i așa? ne apostrofa el.

Supărarea nu ține mult și ne împrumuta cu cincizeci sau o sută de lei. Ținea la noi și noi la el, deși noi îi făceam tot felul de șicane. Cu un an în urmă eram la Pitești și se nimerise ca autobuzul nostru, în așteptarea domnului profesor, dus la "Județeană", să staționeze lângă un magazin cu articole funerare. Cloco își lăsase în autobuz aparatul de fotografiat "automatic", de care era foarte mândru și Nicu nu a ratat ocazia de a "trage" mai multe instantanee cu coroane, lumânări, cruci, sfetnice și alte bunuri din lumea celor duși. Toamna, primul seminar al mentorului nostru a început cu:

- Cine a fost domn'le artistul fotograf de la Pitești?

Seara, la analiză, Nicoleta s-a smiorcăit că are în eșantion niște romi și că ea nu merge acolo, îi este frică. Domnul profesor s-a uitat semnificativ spre mine și Ion Jude:

- Acolo trebuie să meargă cineva cu experiență, cu diplomație, ei, vă duceți? ne-a întrebat.

A doua zi ne găseam în cartierul cu pricina, cu Nicoleta după noi, cu ochelarii tremurându-i pe nas. Aici lucrurile stau cu totul altfel, curți, case, unele chiar arătoase, acareturi. Unul din "subiecți" ne-a rugat insistent să luăm prânzul la el sau dacă nu, să-l vizităm spre seară iar, dacă îl refuzăm, nu mai punem piciorul în mahala. Așa că, seara, ne aflam în casa omului, la masa încărcată cu bunătăți, friptură de berbec, caș afumat, mămăliguță, afinată, palincă... Nicoleta, fată de familie, la început nu prea se îndemna, cum să mănânce ea la țigani? Omul nostru, bucuros de oaspeți ni se confensa ca la niște buni amici:

- Am rămas eu și baba, băieții s-or dus în lume. Ui', ăsta mare - și ne arată o poză - e marinar, pe pescador, ăsta micu' e pe la Timișoara, iar ăstălalt e pe la București, ospătar. Toți însurați, la cășile lor, n-am treabă cu ei. Eu mă descurc, nu-mi trebe nimic. Mă caută ăștia cu nunțile, da nu le dovedesc pe toate, păi nimeni

nu mă'ntrece la burdufu' ăsta, și ne arată un acordeon cu clapele îngălbenite de vreme. Da, un necaz tot am, sufăr cu inima, ba câinele ăla de doctor mi-o zis să nu mă ating de femeie, că îmi face rău, că s-ar putea să dau ortu' popii în focul dragostei. Păi nu e păcat, i-a uitați-vă la ea, nici patruzeci de ani n-are, c-o luai când avea vreo treisprezece.

M-am uitat la nevastă și gazda noastră nu arăta rău. Țiganca, încă tânără, trupeșă, plină de nuri.

-Acu' m-am trecut, la ăștia la adventiști, ăștia da oameni, adevărați "frați". Da ce, parcă aș crede, nu cred o iotă. Da, uite cum o fost treaba. Mai an o fost apă mare pe aici, se revarsă pârâul ăsta și o prăpădit multe căși. Ăi asigurați la ADAS și acum stau pe unde pot, până veniră comisiile, până o suciră, până o-nvârtiră, oamenii tot cu năcazul pe capul lor. Da la ăștia, la sâmbătiști, adunară frații bani, au dat o mână de ajutor și le făcură căși la ăia. Așa că mă făcui și eu adventist.

Asta cam așa era, nu credința îi determinase pe unii semeni să adopte o religie sau alta, ci foloasele, interesele.

În ziua de azi, sărăcia "tranziției" îi împinge pe mulți să își abandoneze religia moștenită din tată-n fiu. Am un văr într-un orășel, care îmi povestea îngrijorat cum unii au ridicat, cu bani veniți din afară, o catedrală, cum îi atrag pe ortodoxi cu alimente, cu haine, cu excursii prin străinătate. A asistat într-o zi cum enoriașii se certau la împărțeala unor calupi de margarină și a unor cutii cu lapte praf. Mă rog, mai au ei și alte metode, mai fac o grădiniță așa cum nu sunt altele, unde își duc VIP-urile odraslele, mai pun câte un preot băiat frumos, chit că ăștia nu au voie să se însoare, dar atrag fetele bătrâne și doamnele cu nostalgia unei iubiri romantice. În sfârșit, și ăștia sunt și ei tot creștini, nu ar fi nimic, ce te faci însă cu sectele. Au împânzit țara, au misionari, au bani, au publicații, au tot arsenalul de zăpăcit mințile. Și noi stăm

cu brațele încrucișate, că nu se poate, nu e normal, dar fă și tu ceva, nene părinte, nene guvernantule. Îmi spunea o colegă de serviciu că merge la biserica catolică că acolo e mai curat, e lume mai aleasă, e mai multă civilizație. Așa o fi, nu zic ba, da la noi de ce nu e, de ce nu se poate? Ca să mă întorc la povestea mea, la campania ardelenească, am fost în multe bisericii catolice. Să nu fii credincios și tot ești atras de sunetul magnific al orgii, de vocile dumnezeiești ale corului, cu grandoarea arhitectonică, cu spectrul colorat vitraliilor.

Peste câteva zile mă găseam cu Tox într-o casă de rugăciuni a adventiștilor, pe post de "frați" să asistăm la ritual, desigur în interes profesional. Era totul simplu, nimic nu aducea a lăcaș de cult, și nici predicatorul nu avea alură de preot. Au mers toate strună până când un "frate" a început să circule printre credincioși cu o tavă metalică în care fiecare punea bani după dorință și după pungă.

- Hai, "cărelu", mi-a dat Tox cu cotul și am ieșit tiptil, punga noastră de studenți săraci fiind destul de goală.

A treia săptămână ne-am deplasat în județul Mureș. Am fost cazați la Iernut, într-un castel al familiei Rackozi, la vremea aceea funcționând acolo Casa Agronomului. Așezat strategic pe malul Mureșului, cu ziduri masive, cu încăperei vaste, deși "modernizat" edificiul impunea respect și te ducea cu gândul la vremurile când era locuit de baroni, conți, doamne și domnițe.

La câțiva kilometri, Oarba de Mureș, de care pomenea unchiul Stan de la Mândra, un deal abrupt ce se prăvălea în apele Mureșului. Din depărtare se zărea albul mausoleului ridicat în memoria miilor de romani răpuși de gloanțe. Ne-am terminat în câteva zile treaba într-un sat învecinat și ne-am mutat, undeva în nord-vestul județului, într-o comună mare și frumoasă, cu ardeleni români și maghiar gospodari. De comună aparțineau și câteva

cătune, așezate printre dealuri, cu case izolate, una aici, alta la câțiva kilometri, era ceva gen fermele americane pe care le văzusem prin filme. Mai toți aveau copiii studenți sau ingineri sau profesori și e de mirare cum în condițiile acelea vitrege, departe de civilizație, la lampa cu gaz, cu naveta "per pedes", pe ploi și viscole, la școala din comună, învățaseră carte. Sau poate tocmai asta îi stimulase, îi ambiționase.

Practica noastră avea să se finalizeze în câteva sate de pe valea Târnavelor. Ne-am cazat la un SMT, printre tractoare și tractoriști, prin grija gazdei noastre, inginerul șef, un tip roșu la față, cu ochii tulburi. Cineva ne-a șoptit că e bun meseriaș, dar, păcat de el, e alcoolic. În sat, numai maghiari, doar două familii de "regățeni". Majoritatea nu știau limba română, așa că de la consiliu, mi-a fost repartizată ca translator, Magda, economista CAP-ului, o tânără blondă și subțirică, cu ochii ca albastrul cerului senin de primăvară. Oamenii primitori, deschiși la dialog. Am avut totuși și necazuri, încă din prima zi. Ajuns la o bătrână, mai, mai să pună câinele pe mine.

- Magda, am întrebat, ce este cu mamaie, ce rău l-am făcut?

- Nu știu, nu înțeleg nimic, nu spune decât să ne cărăm, să ne vedem de drum. Nu știu ce e cu dumneaiei, că altfel tanti Ioji e femeie de treabă.

Lucrurile s-au limpezit peste două zile când tanti Ioji a trimis după mine, m-a primit ca pe un oaspete de seamă și nu mai contenea cu scuzele.

- Săraca tanti Ioji, te-a confundat. Tu, ea știe să cânte și cântă bine. În urmă cu vreo patru, cinci luni au chinuit-o unii de la radio cu înregistrări și i-au promis că o dau pe post.

De atunci tot cu "tranzistorul"' după ea, până și când se ducea să dea mâncare la păsări. Dar, degeaba, nu s-a auzit la radio. A gândit că ești și tu din ăia, pentru asta era supărată.

S-a mai întâmplat să nu stea de vorbă cu mine o femeie în jur de 35-40 de ani și Magda m-a lămurit pe loc:

- Monica, așa o cheamă, suflă și-n iaurt, îi e frică să mai bage bărbați în curte. Are bărbatu' navetist la Târnăveni și după ce îi pleca omu' la treabă, agăța un batic, pe culme, semn pentru amant, unul de vreo cincizeci de ani, că drumul e liber. Ghinionul a fost că omul ei a pierdut mașina într-o dimineață, s-a întors acasă și l-a găsit pe înlocuitor. Vai, ce scandal a fost! Ar fi mai bine s-o lăsăm în pace, să nu-i mai facem și noi necazuri.

Și cum niciun rău nu vine niciodată singur, am fost pe punctul să dau de belea, dintr-o copilărie. Noroc cu domnul profesor care ținea la mine și după mustruluiala cum numai dumnealui știa s-o facă, m-a scos din necaz. Era acolo o stație radio, la care eu, pasionat de tehnică, m-am jucat un pic pe la butoane. Nu mi-am dat seama că am lăsat-o dereglată pe frecvență și că a doua zi la teleconferința județeană cu Direcția Agricolă, SMT-ul la care eram cazați nu a răspuns la apel. Profesorul ne-a convocat într-o ședință fulger, însoțit fiind de un individ, care într-o "Dacia" se tot ținea după noi, prin tot județul, motivul fiind prezența lui Tom, americanul, în echipa noastră.

Roșu la față, cu buzele strânse, furios, Cloco a întrebat răstit:

- Cine a umblat la stația radio?

Nu se aștepta ca eu, băiat cuminte, să fiu făptașul și a rămas perplex când m-am ridicat în piciare. Necunoscutul m-a fixat dur cu privirea și m-a întrebat, totuși calm, de ce am făcut-o, de unde știam s-o manevrez, dacă am emis ceva.

Am înșirat povestea, că în armată lucrasem pe stații radio, că am vrut să caut un post cu muzică, că nu aveam ce și cui să transmit și că oricum stația ora de mică putere "bătea" cam 40-50 de kilometri.

Nu știu, poate sinceritatea sau poate figura mea de copil nevi-

novat i-a potolit pentru că, aparent, nu s-a mai întâmplat nimic.

Mai spre seară, între patru ochi, Cloco m-a dojenit părinteşte:

- Bine, dom'le vrei să dăm de dracu' cu ăştia? Nu vezi că de când cu americanul ăsta se ţin scai de noi? Dacă nu era el, crezi că se sinchiseau de staţie, nu vezi că ei s-au gândit că el a umblat la staţie?

- Ce să umble dom'le profesor? Păi el a dat aici de raiul pe pământ, mâncărică, vin şi palincă de la mama lor, nu vedeţi că e mereu "machea"? Chiar aşa, să joace teatru, să facă numai pe beţivul. Nu cred, cât bea el se îmbată un regiment întreg.

- Mă omule, vezi că nu e de glumă cu ăştia, nu e bine să intri în colimatorul lor.

Bravam, încercam să o dau pe glumă, să minimalizeze lucrurile, dar în sinea mea eram îngrijorat, ceva nu era în regulă, nu era normal.

A doua zi am făcut echipă cu Iuliana, colega minionă, cu părul lung, cu un cap de păpuşă "Bărbi": Ne-am făcut chestionarele şi cum nu aveam chef de a da cu ochii de tractoare, tractorişti, pluguri, grape, semănători, dar mai ales de Cloco, ne-am gândit că nu ar strica o plimbare prin păduricea de pe coastă. Plouase mărunt, atmosfera se răcorise, soarele se arătase pe cer, totul te făcea să uiţi că eşti departe de casă, că nu ai un ban în buzunar, că eşti ca unul cu cortul. Ce credeam că era pădurice, se dovedise a fi cimitirul satului. Alei cu mălini şi lilieci înfloriţi, cruci vechi, patinate de vreme şi o bisericuţă de lemn, mică ca o jucărie. Totul acompaniat de triluri de păsărele, bucurându-se şi ele după ploaia scurtă de primăvară.

Eram departe de lumea dezlănţuită, de sărăcie, de convenienţe. Era o comuniune totală între noi, cei vii, tineri şi frumoşi, natura plină de viaţă, cei ce se odihneau sub lespezile îmbătrânite şi bisericuţa de lemn. Nu îţi trebuie prea multe să fii fericit, să

simți că trăiești. Unii, cum zice poetul, devin robii averilor lor, se chinuie, se zbat, devin neoameni, mint, fură să facă avere, să aibă mereu mai mult, mai mult. Le trece vremea adunând și adunând și se amăgesc că trăiesc, că o duc bine, că s-au aranjat. Și ajung tot acolo, unde ajung toți. Au trăit oare? Filozofie ieftină sau o prostie ar spune unii.

Urma să plecăm a doua zi din sat. Ne-am arătata recunoștiința față de cei care au fost interpreții noștri, invitându-i la o bere, la cârciuma satului. A fost greu să convingem fetele, nu era obiceiul locului ca o fată să intre într-un local. La "o bere" au intrat și patru tineri localnici, au ciocnit, au tras câte o înghițitură, au lăsat sticlele aproape pline și au plecat în grabă.

- Magda, ce e cu băieții, de ce au plecat, berea e destul de bună.

- Nu vezi, a intrat părintele, într-adevăr, la bar, un bărbat, îmbrăcat "civil" sta de vorbă cu cârciumarul.

- Și care e problema, am întrebat mirat?

- Problema e că feciorii nu au voie în cârciumă în prezența preotului.

- Păi scrie undeva? Fiecare e liber să face ce vrea.

- De scris nu scrie, dar așa e obiceiul, ești neînsurat și stai prin cârciumi, te râde satul, nici să te însori nu va fi prea ușor. Te mai vede și preotul, duminică la slujbă, ți-a și făcut o cântare numai bună să te facă de băcănie. Ce, dacă nu erați voi, dacă nu știa lumea cine sunteți, noi intrăm acum?

- Sunteți tare ciudați, voi ăștia de pe aici, zău așa.

Mi-a fost dat peste ani mulți să revin în zona Târnavelor, într-un sat distrus de niște alunecări de teren, cu bani ca ajutoare. Într-o vale îngustă, case de o parte și de alta a uliței, care urca în pantă lină. Afectate erau numai casele de pe partea dreaptă, plecate la vale alături de grădini, livezi, acareturi. Primarul, un tânăr doctor,

lipsit de prejudecăți, era în pantaloni scurți - făcuse și el ce se putea face, pe plan local, că de "sus" nici o nădejde. Mutase pe unii la școală, pe unii pe la neamuri. S-a supărat tare când într-o casă, crăpată și aplecată, mai ceva ca turnul din Pisa, am găsit o bătrână. A certat-o că de ce mai este acolo, de ce nu s-a mutat, în vale, la fiică-sa...

- Apoi domnu'primar, ce știi dumneata - i-a replicat cu calm bătrâna - știi dumneata că orice cui, orice cărămidă din căsuța asta e ceva din viața mea? Cum să plec? Să mor, nu-i bai, de-acu ce să mai aștept, da să mor aici.

Am înțeles atunci că orice lucru, poate simplu, poate banal, poate ieftin, are valoarea lui, simbolul lui, ce nu poate fi schimbat pe tot aurul din lume. Baci Todor, nu mai avea casă, se năruise toată, nu mai avea nici curte, se "strânsese" toată într-un uriaș amalgam de pământ, pomi contorsionați, resturi de construcții. Sta la școală cu nevasta și cei patru copii. Nu știa de unde să își ia cămașa sau pantalonii - toate hainele erau strânse, în niște cearceafuri, ca baloții cu îmbrăcăminte de mâna a doua, dar peste două săptămâni își mărita fata cea mare, avea nuntă pusă și nu era cale de amânare, Ce vreți dovadă mai bună de perenitate, de trăinicie - adică urgiile vin, lasă răni, lasă durere, dar viața merge înainte. Le-am dat banii, niște sume modice care nici pe departe nu le compensau pierderile.Ne adunasem în curtea școlii, noi niște străini, niște necunoscuți și ei, mai toți cam la vârsta a treia. Au primit totul cu demnitate, nimic nu semăna a pomană. Iar cei din stânga uliței pe care necazul îi ocolise, nu au venit nici măcar să "caște gura", nu doreau ca vecinii lor să se simtă nici o clipă umiliți. Erau în sat români, maghiari, sași și vreo șase biserici, tot atâtea câte confesiuni religioase erau. Nu se simțea însă, erau diferiți, dar aveau ceva, ce îi făcea de o seamă - omenia.

* * *

Tudor Nițu, se opri din povestit. Își servi însoțitoarea cu o țigare, luă și el una și trase primul fum cu sete. Afară ploaia se întețise din nou, ștergătoarele de parbriz îndepărtând cu greu șuvoaiele de apă. Poate că eforturile întoarcerii în trecut, poate că drumul anevoios îl obosiseră oricum torentul ce se prăvălea din ruperea de nori făcea imposibilă deplasarea. Opri și se adăpostiră în grabă, într-un mic bufet, aflat la margine de drum.

- M-ați ascultat cu un interes aș zice, profesional.

- Nu sunteți departe de adevăr, lucrez la o revistă, la "Vatra", abordez mult lumea satului. E greu, nu avem bani, redactorii vin și pleacă, la așa salarii... Dar îmi place, e destulă pasiune în ceea ce fac. Uneori aș pleca din cauza salariului, am și momente când mi se face lehamite să lucrez cu oamenii. Ori eu nu-i mai înțeleg, ori nu mă fac înțeleasă. Curios, e mai simplu cu oamenii "simpli", nu sunt ei prea școliți, cei mai mulți o duc de azi pe mâine, dar au în ei un bun simț înnăscut. Cei cu carte, "intelectualii", sunt plini de angoase, de anxietăți, de complexe, de aroganță, aș putea spune. De cele mai multe ori, o diplomă nu te face și "intelectual", în reportajele mele am cunoscut destui agramați cu diplomă, limitați pe toate planurile, dar și cei mai năzuroși, mai avizi de putere, de funcții, de avere...

- Și cum ați ajuns în presă, dacă nu sunt indiscret?

- E o poveste lungă și nu prea veselă. Am terminat liceul la Corabia, pe malul Dunării. Mă visam medic, simțeam că sunt făcută pentru așa ceva. Am căzut la examen, erau alții mai buni, cu multe ore de meditații în spate.

- E o loterie și cu examenele astea, ca și căsătoria. Nu toți cei care intră la o facultate sunt și cei mai buni, cum nu toți cei care

"pică" sunt și proști. Chestie de noroc, mâine ai examen și noaptea nu dormi din cauza țânțarilor, pici cu succes.

- Îmi era jenă să stau acasă, râdea satul, așa că toamna eram studentă la Iași, la chimie. Nu prea îmi plăcea dar intrasem în horă, trebuia să joc. Eram departe de casă dar Iașul era superb, era la sufletul meu, toamna în special era de un romantism fantastic. Știți, m-am îndrăgostit în Copou, eram cu o colegă, ne plimbam pe aleile pavate cu frunze galbene și am întâlnit un tânăr. Ne-am privit îndelung, fascinați, așa la prima vedere, unul pe altul. Seara, la cămin nil îmi găseam locul, nu mă recunoșteam, aveam o comportare contradictorie, de la o veselie exuberantă, la stări de melancolie; așa din senin, fără motive anume. Nu mă înșel dacă spun că în noaptea aceea l-am și visat. A doua zi parcă îmi trecuse, mi-am văzut de ale mele. Nu mică mi-a fost mirarea când peste o săptămână, într-o seară, m-a așteptat la facultate, la ieșirea de la cursuri. Așa a început totul și nu peste mult timp eram căsătoriți. Îl chema Vasile, eu a spuneam Vasi, era muncitor și era ieșean. Ai mei acceptaseră cu greu măritișul meu, cum adică, eu viitoare chimistă să mă mărit cu un lăcătuș? Dar nu conta, era frumos, era cult, ne iubeam. Apoi le-a plăcut și lor și nunta am făcut-o la țară, la mine în sat. Normal, ne-am mutat la el, sta cu părinții, într-un mic apartament. Știți cum e, conflictul dintre generații, spațiul mic și alte mărunțișuri au făcut să nu ne mai înțelegem, noi și socrii, era ceva mocnit. Am terminat facultatea și am hotărât să iau repartiție aproape de ai mei și el a acceptat. Stingeam astfel amiabil conflictele cu socrii. Un timp am fost despărțiți, eu în Craiova, el la Iași. La aproape un an a venit și Vasi, găsise un loc de muncă ca lăcătuș, la întreprindere cu mine. Aveam fetița, s-a născut apoi băiatul, doi copii frumoși. Primisem și un apartament și ar fi tebuit să fim fericiți, dar nu a fost sa fie așa. Pe zi ce trecea devenea mai gelos, mai violent și bea din ce în ce mai mult. Nu știu ce se întâm-

plase, nu greșisem cu nimic, stăm de vorbă cu el, îmi spunea că mă iubește, că sunt cea mai frumoasă femeie din lume, că fără mine este un zero, o nulitate, îmi cerea iertare, îmi promitea că totul va fi ca la început. Un timp, se purta delicat, îmi aducea flori, sta lângă mine la bucătărie, spăla vasele, mă ajuta. O lua apoi de la capăt și cred că anturajul era de vină, așa zișii "prieteni" îl stârneau. Ce, dacă are o nevasta ingineră, "cucoană" mare, trebuie să-l țină, "sub papuc"? Că femeia oricâte diplome ar avea, tot muiere e și tot la cratiță trebuie să stea și să nu-i "sufle" în fața bărbatului, că el e stăpânul casei. Să le arate că e bărbat, că nu-i pasă de patalmaua nevestii, continua cheful de la cârciumă, aducându-și prietenii acasă. Mai era apăsat și de complexe de inferioritate, simțea că nu mai e egalul meu, eu titrată, la serviciu lucram cu tot felul de șefi, ingineri șefi, directori, directorul general, mă "învârteam" în altă lume decât a lui. De aici, probabil și gelozia. Ce mai, nu s-a mai putut, a plecat la Iași și a urmat, firesc divorțul. Mi-a cerut să ne împăcăm și iar mi-a făcut tot felul de promisiuni. Nu am mai acceptat, mi-am zis să îmi duc crucea singură. Am greșit sau nu, Dumnezeu mă va judeca. La câtva timp, a murit într-un accident stupid. M-au anunțat socrii, dar am ajuns târziu, îl petrecuseră deja pe ultimul drum. L-am iubit mult, el e tatăl copiilor mei. Au tecut ani de atunci, ani grei pentru mine din toate punctele de vedere.

- Nu ați încercat să vă refaceți viața?

- Sinceră să fiu, mi-aș dori, e greu să fii singur, singurătatea mă apasă. O simt mai mult la sărbători, la Paști, la Crăciun..., o simt când sunt în situații limită și nu am un sprijin. Acum am copiii lângă mine, vor crește, anii trec repede, își vor lua "zborul", ce voi face atunci? Să mă recăsătoresc? Nu aștept un făt-frumos, sigur aș vrea un om, să fie om, să ne iubească pe toți trei, nu numai pe mine, și copiii. Să-i fac cafeaua dimineața, să-i spăl cămașa,

să-l aranjez și să-i cresc copiii, dacă ar fi să-i aibă, ca și pe ai mei. Visez zilnic la asta dar ...

Tudor Nițu, observă că ochii femeii se umeziră. Știa că nu e bine să zgânderi răni necicatrizate și ținu să abată confidențele partenerei sale de drum.

- Cum ați ajuns, totuși, la ziaristică?

- Cochetam cu scrisul încă din liceu, obișnuiam să scriu mici eseuri despre fapte aparent banale. În facultate, participam la un cenaclu, dar odată cu măritișul am abandonat. S-a întâmplat, acum câțiva ani ca fabrica la care lucram să fie în pragul falimentului, luam salariul la trei, patru luni și acela pe sfert. Am plecat, mai întâi la un ziar local, mai târziu am ajuns la revista asta. Îmi place ce fac și zic eu că fac bine. Sigur sunt și aici probleme și nu numai cu banii, colegi invidioși, influențele politice, salariul, vrei nu vrei pe unii îi deranjezi, îi superi, deplasările... Acum, de exemplu, vin dintr-un sat din județul Giurgiu, am făcut un reportaj despre un muzeu sătesc, e acolo un învățător inimos, nu-l ajută nimeni, își cheltuie salariul să lase ceva după el. Tudor Nițu, plăti consumația și porniră din nou la drum. O vreme nu își mai spuseră nimic, se așezase în ei o mutenie rece ca ploaia de afară, întâmplarea făcuse ca doi necunoscuți, un bărbat și o femeie, cu drumuri, cu destine diferite să se întâlnească și să se asculte.

- Mi-ați povestit atât de multe și totuși, nu mi-ați spus nimic despre dumneavoastră, despre cel de acum.

- A, o biografie banală, după facultate am lucrat peste douăzeci de ani în industrie. Întreprinderea ușor, ușor s-a dus de râpă, știți dumneavoastră paradigma cu schimbări de directori, blocaj financiar, datorii, scandaluri cu sindicatele, alte scandaluri... În final s-a privatizat, au venit străinii cu echipele lor, cu tineri vorbitori de limbi străine, cunoscători ai operării pe calculatoare, cu masteraturi, doxă de carte în economia de piață, școliți prin străinătățuri.

Noi ăia mai "ruginiți", mai anacronici a trebuit să plecăm unul câte unul. O vreme am fost șomer, am tot căutat pe aiurea, dar nimic. Înjuram de toți dumnezeii când seară de seară auzeam la televizor sloganurile cu acompanient social, incubator de afaceri, politici active... Noroc că am întâlnit într-o zi un fost coleg, el m-a adus în ministerul ăsta, unde sunt acum. Am luat-o de la "șaibă", acum sunt un șef pe acolo, nu sunt prea încântat, dar am un salariu.

- Înseamnă că faceți și politică, nu?

- A, vă gândiți la algoritm? Nu prea fac și nu e prea bine, mâine-poimâine mă trezesc zburat, cine știe pe cine supăr. Nu sunt deloc realist, eu am principii. Nu faci politică, ești dubios, adică nu se poate, trebuie să învârti tu ceva dedesupturi, doar nu oi fi așa de prost. Ești într-un partid, chiar și-n opoziție, tot e ceva, că mâine nu se știe, dacă se-nvârte roata și vin ai tăi la putere. Îi spuneam cândva unei tinere ziariste că m-am hotărât, mă duc și eu la un partid. M-a privit mirată și m-a întrebat care este prețul. Și eu m-am făcut că nu înțeleg, că nu e vorba de niciun preț, că vreau să mă fac și eu util, că am și eu ceva în cap, că m-am săturat să vorbesc pe la colțuri. Nu mi-a răspuns, m-a privit așa, adică "nene, ori ești prost, ori mă crezi pe mine naivă". Mi-e teamă că nu sunt făcut pentru asta, iar de dus țucalul altora m-am cam săturat. Vedeți dumneavoastră, ce sănătos gândea tânăra, nu intri în politică numai așa, de amorul artei, că ești tu nu știu ce sufletist, nu știu ce patriot. Pur și simplu o faci din interes, ai tu un scop, dacă nu pentru tine, pentru copiii tăi. De multe ori mă gândesc că unii sunt făcuți pentru asta. Am văzut zilele trecute pe unul la un talk-show, îl înghesuiseră moderatorul și unii cu telefoanele că de ce aia e așa, ailaltă nu e așa, că nu e bine, că o ducem greu... Îl priveam și sincer îl invidiam. Nimic nu-l impresiona, nici un mușchi nu-i tresărea pe față, răspundea cu aceiași voce rece,

inflexibilă. Ziceau ăia că e rău, el zicea că e fals, că ăia sunt tâmpiți, că nu văd ce bine e. Și așa a ținut-o vreo trei ore.

- Și pe la fabrica dumneavoastră, ce mai e, să nu-mi spuneți că e bine.

- Mai mă întâlnesc cu foști colegi, muncă multă, bani puțini, nesiguranță, tensiuni. Luna trecută au blocat calea ferată de centură, că le-a promis patronul marea cu sarea, că aduce mașini noi, că nu-i de afară, că îi echipează ca în occident, că le dă salarii în dolari. Și toate numai promisiuni.

- Și spuneți chestiile astea și pe acolo, pe la minister?

- Nici chiar așa, cel puțin asta am învățat și eu în ultima vreme, să tac. Înainte, în timpul "împușcatului" măcar știai de cine să te ferești, dar zău că acum nu mai știi. S-a dus și cu prieteniile, ba chiar și cu neamurile, de vecini ce să mai vorbesc. Pe vremi, spre seară ieșeam toți pe lângă bloc, mai o șuetă, mai o "linie", mai la "una mică", ce mai, eram toți egali. S-a terminat însă și cu astea, cum să mai stea Popescu sau Ionescu cu mine de vorbă, mai mă pun eu, un pârlit de funcționar cu ei, oameni de afaceri cu Mercedes-ul la scară și cu bodyguarzii după ei?

- Și la "revoluție" ce ați făcut domnule Tudor?

- Eh, asta e altă poveste, dar mi-e teamă că nu mai avem timp de povești, iată că am ajuns la Dăneasa și trebuie să ne despățim.

- Domnu' Tudor vă mulțumesc mult și sinceră să fiu, m-au incitat amintirile dumneavoastră, ar trebui să le scrieți, să le publicați undeva.

- E destulă maculatură prin librării, a mea mai lipsea...

- Dacă îmi dați voie, voi scrie eu câte ceva în revista mea, nu zău, se merită.

- Și cine să le citească, generația "PRO"?

- Poate și ei dar poate și alții.

- Și uite așa, o să mai îmi fac noi "prietenii"...

Se despărțiră zâmbind, strângându-și mâinile și oferndu-și unul altuia, cărți de vizită, în speranța că se vor căuta cândva. Tudor Nițu vină dreapta pe drumul județean ce ducea spre satul natal.

Avea senzația că, furat de treburile cotidiene, apăsat de problemele de serviciu, obsedat de grija zilei de mâine aproape că uitase de unde plecase, de casa părintească, de neamuri și prietenii din copilărie.

Indiferența colegilor, preocuparea lor pentru un post călduț, goana lor după înavuțire, mirajul accidentului îl făceau ridicol când, în mijlocul lor fiind, mai aduceau vorba de sat. De sărbători mai amintea câte unul că a găsit un vin sau o țuică bună la Afumați, că la Bolintin mieii sau porcii sunt ieftini. Acasă, cu soția "fată de oraș" și băieții aparținând "generației PRO" nu îndrăznea să își exprime astfel de nostalgii. Era categorisit ca lipsit de realism, visător incorigibil, că trăiește în trecut...

A fost sa fie drumul acesta, drumul către eterna regăsire pentru a-l întoarce cu mulți, mulți ani în urmă, pentru a-1 răscoli întrutotul.